Grafikai·Szemle

A Magyarországi Könyvnyomdászok és Rokonszakmabeliek Szakköre kiadása

Folyóirat a grafikai iparágak számára. Megjelenik minden hónapban egyszer

Felelős szerkesztő Wanko Vilmos, főmunkatárs Gondos Ignác. 1913 július hó

Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest, VIII. ker. Conti-utca 4. szám, Világosság könyvnyomda r.-t.

HUSZONHARMADIK ÉVFOLYAM HETEDIK SZÁM 1913-IK ÉVI JULIUS HÓ

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA. A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS ROKONSZAKMABELIEK SZAKKÖRÉNEK KÖZLÖNYE

Lapunk jelen számának hosszabb közleményei a következők: Balogh József: Vidéki nyomdászok a Szakkörben. — *ABC:* Modern meghivók szedése (6 melléklettel). — *N. E.:* Miként is volt Gutenberg előtt? — *Schwartz Ármin:* A magyar helyesirás alternativái. — Az Iparművészeti Iskola Évkönyve. — *Herzog Salamon:* Szedőgépek fejlődéséről. — A könyvnyomtató munkaköréből. (Enyvnek folyós állapotban tartásáról. — Nyomás. — A forrásban lévő iparművészeti irány.)

VIDÉKI NYOMDÁSZOK A SZAKKÖRBEN

Egy öt év előtti Grafikai Szemle füzete fekszik előttünk. Lapozgatunk benne, miközben a *Tagsági forgalom* cimü kimutatás köti le néhány pillanatra a figyelmünket. Leköti, mivel teljes laphasábot foglal el a kimutatás, amely felemlitésre méltó annál is inkább, mert örvendetesen konstatálhatjuk belőle, hogy mily rendkivüli nagy számban iratkoztak be a Körbe vidéki szaktársaink.

A tagsági forgalom kimutatása szerint ugyanis 1909 január havában nem kevesebb mint *198 szaktárs lépett a Körbe*, melyek közül 47 tag vidéki volt. Ezzel szemben hátralék miatt mindössze 21 tagot törölt az akkori választmány. A hó végén 11 tiszteletbeli, *1719 rendes*, összesen 1730 tagja volt a Körnek.

Egy hónap alatt tehát — leszámitva a 21 törölt tagot — 176 fönyi tagszaporulatot tüntet fel az akkori kimutatás. Szép jelenség volt ez, szaktársaim, öt év előtt s mi, akik a vidéken önzetlenül, fáradságot nem ismerve agitáltunk a Kör érdekében, gyönyörü perspektivákkal voltunk eltelve a Kör jövőjét illetőleg.

A vidéken, ahol hosszabb-rövidebb ideig kondicionáltunk, mindenütt arra buzditottuk, arra kértük szaktársainkat, hogy iratkozzanak be a Körbe, mert csakis ezáltal, ennek segitségével, a Grafikai Szemle tanulságos szakcikkeinek az olvasásával, modern irányt követő műmellékleteinek szorgalmas tanulmányozásával és megértésével vivhatnak ki maguknak tisztességesebb anyagi feltételeket.

Vidéki szaktársaink akkor megértettek bennünket és egymást kapacitálva, mind többen és többen csoportosultak a tudás forrásához: a Szakkör zászlaja alá! És akik kitartottak mellette mostanáig, akik nem *időszaki*, egy-két hónapos katonái voltak a Körnek, azok ma — tegyék kezüket a szivükre — mondják meg nekünk, hogy vajjon mit, mennyit köszönhetnek a Körnek?!

Hosszu idő óta állunk a vidéken. Nagyjából, merjük állitani, ismerjük az itteni nyomdaipart, annak nyomtatványtermelését. Már most ezt tudva, ha összehasonlitást teszünk a tiz év előtti és az öt évvel ezelőtt — a Szakkör helyes és korszerü irányitása folytán — előállitott nyomtatványok között, akkor első pillanatra azt látjuk, hogy ég és föld különbsége van e két nyomtatvány között.

Ma már a vidéken, épp ugy mint a fővárosban, több jeles, kvalitásos mesterszedő működik. De mig Budapesten több tér nyilott a tehetség kiforrására, addig nálunk, valljuk meg őszintén, mindössze egy mód kinálkozott a tanulásra és ez nem volt más, mint a Grafikai Szemle utmutatása. Az egy Kolozsvár városát leszámitva, ahol *Ruzitska* és *Lengyel* Sándor vérbeli mesterszedők már régebb idő óta szaktanfolyamok és szakelőadások rendezésével foglalkoztak, mondhatjuk, hogy a legtöbb vidéki mesterszedő tanitómesterét tisztelheti abban a lapban, amely a vidékieknek azon időben a modern szedés előállitására nézve a gyakorlati utmutatásnál egyebet nem nyujthatott.

Évek teltek el azóta.

Most elővesszük a Grafikai Szemle legutóbbi számát. Lapozgatás közben a 112. oldalon levő *Tagsági forgalom 1913 március hóban* cimü kimutatás ötlik a szemünkbe. Nézzük csak, vajjon most, öt év után hányan léptek be a Körbe? *Az eredmény egy cseppet sem kielégitő*, amennyiben március hóban mindössze 26, mond huszonhat szaktársunk lépett a Körbe s ebből a vidékre csak 6 tag esik. Töröltetett 11, ismeretlen tartózkodásu 21. Eszerint március hóban a kimutatás tagszaporulatot egyáltalán nem tüntet fel, mint ahogy nem is tüntethet, mivel csökkenés állott elő a tagok létszámában. A végeredményt tekintve pedig szomoruan konstatáljuk, hogy a hó végén 10 tiszteletbeli, 1653 rendes, *összesen 1663* tagja volt a Szakkörnek. Öt év alatt tehát ahelyett, hogy megkétszereződött volna a tagok száma, *csökkent 36 taggal.*

Érthetetlennek tetszik előttünk ez a jelenség, hogy annak a Körnek, amelynek *célját képezi a szakismeretek és müizlés terjesztése és tökéletesitése a könyvipar s általában a grafikai sokszorositó iparágazatok terén, ma, a haladás korát élve*, ilyen kevés katonája legyen!

A Segélyző-Egyesületnek 1912 december végén *7288 tagja volt.* Ebből a tekintélyes taglétszámból vajmi kevesen tartoznak a Szakkörbe. Módfelett csodálkozhatik tehát ezen minden köri tag, csodálkozhatik annyival is inkább, mivel manapság — amikor a szedőgépek, a vaskollégák mind nagyobb tért foglalnak el a nyomdaiparban — ugyan megvannak számlálva az egyoldalulag kiképzett szedőknek a napjai.

A vidéken, tudjuk, sok ilyen egyoldalulag kiképzett szedő áll. Gondoltak-e vajjon ezek a szaktársak arra, hogy egy napon — *szedőgép pótolja a munkájukat?* Szedőgép, amely intenziv termelési rendszerével három-négy ember munkáját pótolja és egyszerre három-négy embert tesz feleslegessé, lök az utcára?

Ha nem gondolkodtak még ezen a lehetőségen, ugy ideje, hogy gondolkozzanak s lépjenek be minél előbb a Körbe. Jobb, ha erre idejében, addig, amig késő nem lesz, gondolnak vidéki szaktársaink. Mert lám, a többoldalulag kiképzett szedőnek nincs oka rettegnie a vaskollégától, a többoldalulag kiképzett szedő munkáját sosem fogja pótolni a szedőgép.

De nemcsak az egyoldalulag kiképzett szedőkre nézve nélkülözhetetlen a Kör, hanem hasznos ez azokra is, akik szakmájukat tökéletesen értik.

Vidéki szaktársaim, sorakozzatok a Könyvnyomdászok Szakköre zászlaja alá! BALOGH JÓZSEF.

MODERN MEGHIVÓK SZEDÉSE

Akinek alkalma volt egy 6—8 évi anyagot felölelő meghivógyüjteményt tanulmányozni: minden különösebb fejtörés nélkül is megállapithatta, hogy a mult évtized második felében készült meghivók — kevés kivétellel — izléstelenek, amit főleg annak kell tulajdonitani, hogy az ebben az időben divott léniakombinálást sokan a szertelenségig vitték és pedig — amint ez sok példán látható — mindenkor a szöveg rovására. Ez ugyszólván természetesnek is mondható, mivel a léniakombinálás csak a legritkább esetben volt idomitható az előre leszedett és csoportositott szövegszedéshez. Jól tudjuk, hogy ezidőben rendesen a keretet, léniaépitményt szedték meg előbb s csak azután szedték — jobban mondva belegyömöszölték — a szöveget, amit nem nehet eléggé elitélni.

Az utóbbi években azonban mindjobban és jobban javult e tekintetben a szaktársak izlése, erőteljesen kezdett tért hóditani az iparművészeti irány és ennélfogva a meghivók kivitelbeli minősége tekintetében is jelentős javulás mutatkozott. E megállapitást azonban csak a magyar meghivókra vonatkoztatom, amennyiben a külföldi meghivók jórésze még most sem mondható tisztult izléssel készültnek; tessék csak a német vagy osztrák szaklapok mellékleteit átnézni s mindenki meggyőződhetik arról, hogy a külföldi mesterszedők még ma is szeretik a kombinációs körzeteket és léniakombinációkat kultiválni s ezt mi már elitéljük nemcsak izlés szempontjából, hanem üzleti szempontból is, amennyiben a gyakorlati élet is igazolta, hogy egyszerü eszközökkel sokkal izlésesebb nyomtatványt lehet előállitani, mint a fáradságos és sok esetben erőszakolt, izzadságszagu léniakombinációkkal.

A modern meghivók szedése pedig távolról sem oly nehéz, mint azt egyesek gondolják.

Nem szükséges ehhez egyéb, minthogy a szedő szorgalmasan tanulmányozza a magyar szaklapokban mellékletek alakjában megjelenő meghivópéldákat, figyelje meg azoknak tér- és folteloszlását, a sortömböknek a papir sikjába való beállitását, a betük helyes megválasztását, a diszitőelemek mértékletes alkalmazását és a szinezés ujszerüségét. Mindezeknek a megfigyelése — természetesen — nem történhetik meg néhány nap alatt s aminthogy máról holnapra nem válhatik senki mesterré, épp ugy ne kivánja senkisem, hogy egy csomó modern meghivó egyszeri vagy többszöri áttekintése után szedett első meghivójáról már az elismerés hangján nyilatkozzanak az erre hivatott faktorok. A tanulás, tanulmányozás utján szerzett vagy elsajátitott ismereteket a gyakorlati munkálkodás erős tüzében kell tisztitani, nemesiteni és gyarapitani.

A modern meghivók szedésénél érvényesitendő alapelvek nagyjában egyeznek más nyomtatványfajták szedésbeli modern megoldásáról szóló cikkeinkben kifejtett alapelvekkel s igy azoknak ismétlésébe ezuttal nem bocsátkozunk, hanem annálinkább foglalkozunk azokkal a speciális szempontokkal, melyeknek figyelembe vétele a meghivószedésnél különösen ajánlatos.

Fontos dolog, hogy a meghivó *papirjának alakját* helyesen válasszuk meg, amennyiben ezt ránk bizták. Sok esetben a megrendelő választja ki a papir alakját is, ez pedig nem mindig válik előnyére a munkának s még kevésbé könnyiti meg az ambiciózus szedő munkáját. Szerintünk leghelyesebb eljárás az, ha a papir alakját is a szedéshez idomitjuk. Számos példával tudnók igazolni, hogy valamely meghivó szedésében előforduló sok szóelválasztást, a fősornak helytelen vagy izléstelen beállitását, ugyszintén az egész szedéstest rossz elhelyezését csakis a rossz papiralaknak lehet betudni. Ennek elejét csak ugy tudjuk venni, ha előbb leszedjük a fősorokat s ezeknek kiterjedéséhez képest formát adunk a többi soroknak is és amikor ekképen az egész szövegszedés alakjával tisztában vagyunk, meghatározzuk a papir nagyságát, ügyelvén a margók arányosságára. — (A mellékletek között található meghivók közül a 7. és 8. példák papirjának nagysága csak a szedés elkészitése után, annak kiterjedéséhez viszonyitva lett megállapitva.)

Lapunk jelen számának rövidebb közleményei a következők: A Szakkörből. — Papirszakma. — Feljegyzések. — Hivatalos.

A SZAKKÖRBŐL

Körünk augusztus 3-ára tervezett nyári mulatsága elmarad. Lapunk multhavi számában hirt adtunk arról, hogy vigalmi bizottságunk — a télen elmaradt háziestélyek pótlásaképen — augusztus 3-án nyári mulatságot rendez a megyeri Uj-Park vendéglőben. E nyári mulatság azonban elmarad, mert ugyanezen a napon rendezi a Fogyasztási Szövetkezet is a nyári kirándulását, melynek teljes sikerét a legcsekélyebb mértékben sem szabad befolyásolnunk. Hasonló okból nem tartható meg a mulatság augusztus 10-én, mely napon viszont pártszervezetünk rendez ünnepélyt az Epres-erdőben. Az ezután következő vasárnapokra pedig megfelelő helyiség hiánya miatt lehetetlen halasztani a mulatságot, mely iránt egyébként nagy érdeklődést tapasztalhattunk a szaktársi körökben s igy elmaradását mélyen sajnáljuk. Az elmaradt mulatságok pótlása céljából a vigalmi bizottság 5 téli háziestély, illetve táncmulatság rendezését vette tervbe s erre a célra már le is foglalózta az épitőmunkások helyiségeit.

Vidéki helyicsoportjaink vezetőségeinek figyelmébe! Az október 1-én kezdődő őszi-téli idényben rendezendő vidéki nyomtatványkiállitások, szakelőadások és tanfolyamokról való tájékozódás céljából arra kérjük a helyicsoportok vezetőségeit, hogy ezeknek pontos dátumát lehetőleg augusztus hó folyamán jelentsék Körünk elnökségénél. Eme előzetes bejelentésre azért van szükség, hogy a szakbizottság idejekorán tájékozódást nyerjen arról, mikor és mennyi anyagra lesz szükség s hogy kijelölhesse az előadókat is, mivel azoknak is bizonyos előkészületeket kell tenniök. Nem mulaszthatjuk el ezuttal is hangsulyozni azt, hogy nyomtatványkiállitások költségeit a helyicsoportok kötelesek viselni, a központ csupán a kiküldött odautazási és a nyomtatványok odaküldésének költségeit fedezi. A kiküldött egyéb költségeire vonatkozólag mértékadónak tekintendők a szakegyesület és a szervezet kiküldöttei részére megálapitott napidijak és szállóköltségek. Zavarok elkerülése érdekében tanácsos a kiállitások költségeit előre megállapitani s a központnak is bemutatni. A kiállitás céljára szükséges helyiségről szintén idejekorán kell gondoskodni s a felhasználandó fal- és asztalfelület nagyságáról is tájékozást kell szerezni s erről értesitést küldeni, oly célból, hogy megfelelő mennyiségü kiállitási anyagról gondoskodhassunk. A kiállitás sikerének biztositása érdekében a kellő agitációról és reklámozásról sem szabad megfeledkezni, mivel az ilyen kiállitásoknak nemcsak a szaktársak szakmabeli nevelése a céljuk, hanem a nagyközönség izlésének korszerü irányba való terelése is. E cél érdekében óhajtandó, hogy a központ kiállitási anyagával egyidejüleg az illető városbeli nyomdák jobb termékei is kiállittassanak, miáltal az összehasonlitás lehetővé tétetik.

Szakkörünk szegedi csoportja az elmult hónapban évi tisztujitó közgyülést tartott *Ablaka* György elnöklete mellett, aki beszámolt az elmult év fontosabb szakköri eseményeiről. Az elnöki beszámoló

A papiralak helyes megválasztásánál nem kevésbé fontos kérdés a *betütipus megállapitásának* kérdése.

Azt, hogy nehezen olvasható betüket meghivók szedéséhez ne válasszunk, szükségtelen különösebben hangsulyoznunk. Ha azonban bármely okból kénytelenek vagyunk nehezebben olvasható betütipust választani, akkor igen ajánlatos az egész szöveget kurrent betükből szedni s csak a fősorokat verzálisból, mivel köztudomásu tény, hogy a kis (kurrent) betük minden körülmények között könnyebben olvashatók a verzális betüknél. (Lásd a mellékletek között a 3. példát.) Meghivókhoz legalkalmasabbak a mostanában meglehetősen elterjedt modern, antikva- és mediaeval-jellegü irások, ugyszintén a sokféle változatban meglévő groteszk és kurziv irások.

A modern meghivó tulajdonképeni képét *a sorok és sortömegek helyes térbeállitása és elosztása* adja meg, tehát ezeknek kifogástalan eszközlését a mesterszedő legfontosabb feladatának kell hogy tekintse.

Ha kevés szöveggel van dolgunk, ugy a legcélravezetőbb megoldás az egész szövegnek egyetlen tömegben való csoportositása. Ilyen esetben csupán arra kell ügyelnünk, hogy a sorok sürüsége és a felhasznált betü képének tömörsége egymással helyes viszonyban álljon.

Ezt ugy kell értelmezni, hogy a nagyképü, de vékonyvonalu, tehát ugynevezett „üres" képü betükből szedett sorokat nem helyes egészen tömören alkalmazni, mert ez esetben a sorok tömege nagyon nyugtalanná válik. Ezért ajánlatos az ilyen betükből szedett sorokat nyolcad- vagy negyedpetittel ritkitani. A tömörképü betükből szedett sorokat már tömörebben lehet alkalmazni, mivel ezáltal a sorfolt hatását előnyösen fokozhatjuk.

A sokszövegü meghivóknál már nagyobb a lehetősége a soroknak különbözőképen való alakitásának. Ilyenkor az alárendeltebb szöveget a főszövegcsoport körül helyezhetjük el (5. példa), vagy pedig vignettával bontjuk meg az egész szövegcsoportot (3. példa).

A sorkiképzésnek leggyakoribb módja a négyszögesités (1., 7. és 8. példa), nem ritkán találkozunk azonban kup- és tölcséralaku szedésformákkal (3. példa). Ezeknek bármelyike teljesen megfelel a mai szedésirányzat alapelveinek, tehát bátran alkalmazhatók. Az akadékoskodó, régimódi felfogásu megrendelők azonban sokszor nem türik s nem fogadják el az ilyen szedésü meghivókat, hanem ragaszkodnak ahhoz, miszerint a szöveg minden fő- és mellékmondata külön-külön sorban vagy sorcsoportban alakittassék. Az ügyes mesterszedő azonban ilyen kikötések dacára is elfogadható munkát állithat elő, ha a sorokat a 4. példa szerint képezi ki. Ez a soralakitás éppen nem mondható helytelennek s a megrendelő igényeinek mindenesetre megfelel.

A gyakorlati életben elég sürün találkozunk olyan meghivókkal, amelyeknél a fősort (meghivót, kirándulás stb.) mellőzték. Ezt sokan helytelennek tartják, abból indulva ki, hogy a meghivónak már az első pillantásra el kell árulni milyen alkalomra szól, akárcsak a cégjegyek és hirdetések, amelyek akkor vannak helyesen fogalmazva és szedve, ha a kézbevétel pillanatában máris elárulják a cégjegy tulajdonosának vagy a hirdetőnek foglalkozását vagy azt a cikket, amelyre figyelmünket fel akarják hivni. Ebből a szempontból tekintve a dolgot, csak helyeselni tudjuk, ha a meghivó szövegéből minden esetben kiemelik azt, hogy milyen alkalomra szól, de viszont vannak esetek, amikor a fősort egyszerüen el lehet hagyni anélkül, hogy ezzel a meghivót jellegétől megfosztanók. A fősor kiemelését mellőzhetjük, ha a szöveget ugy fogalmazzuk, mint a 7. példán olvasható (Matiné-Meghivó), de nem ritka eset, hogy a fősort el kell hagyni tisztán technikai okokból, például amikor a papiralak elégtelen nagysága és a nagy szöveg nem engedik, ilyenkor esetleg ugy segithetünk a bajon, hogy a fősornak nagyobb betüből való kiemelése helyett a szinben való kiemelést válasszuk (5. példa). Ezeken kivül még a hatás kedvéért is mellőzhetjük a fősor kiemelését, amint ezt a 7. és 8. példák igazolják. Ezeknél ugyanis a fősor alkalmazásával a baloldali sorcsoport foltját megbontottuk volna, holott az egész koncepció azt kivánja, hogy ez foltban egyenlő erősségü legyen a jobboldali szedéstesttel.

A modern meghivók *diszitését* a minimumra kell redukálni, éppugy mint más nyomtatványfajtáknál, mivel ez felel meg leginkább a mai napokban uralkodó iparművészeti iránynak.

---

tudomásulvétele után a központ leiratát tárgyalta a taggyülés, melyet örvendetesen vett tudomásul. Ezután a taggyülés a vezetőségi tagokat választotta meg a jelölőbizottság ajánlata folytán, mely szerint elnök lett: Pálfy János, pénztáros Somogyi Pál, jegyző Szabó Imre, vezetőségi tagok pedig: Ádány Pál, Bakacsi István és Sperják Adolf szaktársak. Pálfy szaktárs elfoglalva az elnöki széket, ugy a maga, mint tiszttársai nevében köszöni a szaktársak bizalmát s rövid vázlatban ismerteti a Szakkör áldásdus munkakörét s a tagok támogatását kéri ahhoz a munkához, amely a tagoknak erkölcsileg és anyagilag a boldogulását hozza meg. Abban a reményben, hogy a mult hibáit jóvátéve, a szaktársak érdeklődnek a saját érdekeik iránt, a taggyülést bezárja. P. y.

PAPIRSZAKMA

Szivacs — papirból. A cellulóze használhatósága ismét bővült. Egy technikai közlöny ad számot arról, hogy a gummiszivacs mellé felvonult a papirszivacs is, s igy a fürdőszivacsnak ismét támadt egy konkurrense. Ha a papirpépet cinkkloriddal öblitik, ugy szivós anyaggá tömörül, melyhez konyhasó vegyitendő. Ezt az anyagot alkoholban kimossák, prés alá teszik, melynek lemeze vékony acélszegekkel van kiverve. E szegek behatolnak az anyagba és a szivacs lyukacsait alkotják. Ez az anyag a szivacs tulajdonságaival bir, puha és kellemes fogásu, nem olvad a vizben és rothadásnak sincs kitéve.

Első nemzetközi csomagolóipar-kiállitás. Ez év julius—októberben fogják megtartani a párisi Grand Palaisban az első nemzetközi csomagolóipar-kiállitást. E kiállitás magában fogja foglalni: a növényi, állati és ásványi anyagokat, amelyek a csomagolások gyártására szolgálnak. .°.

Felbert Gyula, a theresienthali papirgyár magyarországi képviselője, raktárait V. kerület, Árpád-utca 10. szám alá helyezte át. A cég a szakemberek figyelmét ezuton is felhivja a nyomdász segélyzőegyesület nemrég megjelent jubileumi emlékkönyvének papirjára, melyet ő szállitott. A cég raktáron tart rendkivüli nagy választéku nyomó-, középanyag famentes és amerikai illusztrációs műnyomó-papirokat, továbbá boritékpapirokat és kartonokat.

FELJEGYZÉSEK

Bárány Nándor †. Mélyen megilletődve jegyezzük fel a szaktársak széles rétegeiben már köztudomásu tényt, hogy *Bárány Nándor* szaktársunk e hó 2-án meghalt. Lapunk olvasói előtt nem lehet ismeretlen Bárány Nándor neve, hiszen évekkel ezelőtt sürü egymásutánban jelentek meg lapunk füzetei az általa tervezett fedőlapokban s a Magyar Nyomdászok Évkönyve egyik kötetének könyvdiszét is ő tervezte. Már e munkái is sejtették, hogy az ügyes kezü s kiváló rajzolóképességü mesterszedő előtt fényes karriér áll. E feltevésben nem is csalódtunk: tehetségét felismerték az illetékes tényezők és módot nyujtottak neki tehetségének fejlesztésére. Bárány tehetsége a Tanműhely létesitésekor kezdett teljes erővel kialakulni, de ekkor már nem annyira a diszitő ornamentikát kultiválta, mint inkább a betüvel való dekorálásra csapott át s az e téren

A meghivókat szövegük szerint több csoportra osztályozhatjuk. Vannak meghivók, amelyeknek szövege csak a meghivást foglalja magában, ezenkivül vannak olyan meghivók, melyek a meghiváson kivül még a rendezők névsorát vagy a műsort és táncrendet, nem ritkán valamennyit is közlik. Az ilyen meghivók szedése meglehetősen nehézkes, mert a meghivó, a névsor, a műsor vagy táncrend szedésének egységes foltját nem könnyü megoldani.

Ilyenkor legtanácsosabb a meghivás szövegét az 1. oldalon elhelyezni, mig a névsor, műsor stb. a meghivó 3., esetleg 2. és 3. oldalán helyezhető el, az egységességet pedig a diszités egyformaságával igyekszünk elérni.

A műsoros meghivók ügyes megoldását mutatják a 7. és 8. példák, melyeknek szedéstechnikája az, hogy előbb leszedjük a műsort s annak foltjához képest formáljuk meg a meghivás szedését. Az ily megoldásoknál azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy a sorcsoportok egyenlő erőssége érdekében ugy a meghivó, mint a műsor szövegét vagy kurrent vagy verzális betükből szedjük, amint ez az emlitett példákon is látható.

Meglehető gyakoriak a *szárnyas meghivók*, vagyis amelyeknek papirját két helyen hajtogatják.

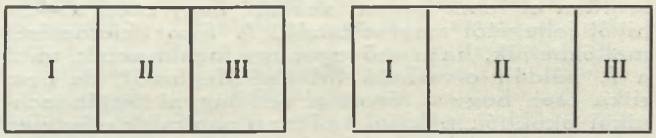

Ezeket leginkább akkor alkalmazzák, ha a meghivás szövegén kivül még sok más szöveget is közölni kivánnak a meghivottal, de a mellékes szöveget — fontosságánál fogva — nem ajánlatos a 2. vagy 3. oldalon közölni, nehogy a meghivott figyelmét elkerülje.

De a névsoros és műsoros meghivók szövegét is jól lehet elosztani, ha például az I. mezőbe (bal szárnyba) a névsort, a II. mezőbe (közép) a meghivás szövegét, a III. mezőbe (jobb szárny) a műsort vagy névsort helyezzük el.

Ezek volnának azok a fontosabb tudnivalók a meghivók szedéséről, melyeknek emlékezetbevését a fiatalabb szaktársaknak ajánljuk, különösen pedig a vidéki szaktársaknak, akiknek helyzete a megrendelőkkel szemben sokkal nehezebb, mint a fővárosiaké.

ABC

MIKÉNT IS VOLT GUTENBERG ELŐTT?

Goguet nevü történetiró szerint a keleti népek először pálmalevelekre és bambuszkéregre, azután téglákra, csontokra és kövekre irtak. Seth gyermekei, akik alatt az izraelitákat kell érteni, kő- és téglaoszlopokra karcolták feliratait. Job és Proetus erre a célra fatáblákat használtak. Ezeket a deszkákat, amelyeket egyébként pugillareseknek neveztek, viaszréteggel vonták be és ilyeneket Franciaországban a középkorban is használtak.

Az egyiptomiak 1730 évvel Krisztus születése előtt már ismerték a papirusz nevü növénynek irásra alkalmas kérgét. A papirnak a neve is innen származik. És amikor a rómaiak Egyiptomot meghóditották, Olaszországban és Görögországban kizárólag a papiruszt használták irásra.

Herodot (görög történetiró) feljegyzi, hogy a jóni szigetek lakói kikészitett kecskebőrökre irtak. Mig a rómaiak általában növényi anyagokból készitettek papirt, addig a kinaiak erre a célra selymet használtak. Pergamon királyainak kedvenc iróanyaga a pergament volt.

Prideaux nevü történetiró azt irja, hogy a mohamedánok, akik a pergamentet még nem ismerték, bárányok és tevék vállcsontjaira irtak. Ilyen összefüzött csontok képezték az arabok „könyveit".

A keleti népek a negyedik században gyapotból készült papirt is használtak.

Viasztáblákra, deszkákra és kövekre hegyes vas szöggel karcolták a betüket; a papiruszra, bőrökre, pergamentre és az első papirra hegyezett nádszállal irtak. Az ecset és a tinta feltalálását a kinaiaknak tulajdonitják.

Az északamerikai rézbőrü indiánok szénpor és medvezsir vegyülékéből készitettek fekete tintafélét.

Az ötödik században kezdik a ludtollat használni és a kilencedik században a tintát már valódi gu-

---

való tanulmányait s ezek alapján készült munkáit a mai iparművészeti irány első kisérleteinek kell tekintenünk. Nem tulozunk, ha azt állitjuk, hogy a ma már mindjobban tért hódító s a magyar nyomtatványokat a külföldiektől oly jellegzetesen és előnyösen megkülönböztető iparművészeti irány egyik megteremtőjének és uttörőjének tartjuk az elhunytat. Tehetségét és izlését azonban nem tudták kellőképen méltányolni sem a nyomdák, sem a szaktársak — járatlan utat taposóknak rendesen ez a sorsa —, sokáig mosolyogtak ujszerü irányban készült munkái felett. A meg nem érdemelt küzködés után végre is jobbra fordult sorsa: az Iparművészeti Iskola foglalkoztatta eleinte mint tervezőt, később mint a betüvetés tanárát a grafikai szakosztály nappali és esti tanfolyamán, mint ilyen lekötelező modorával tanitványai szeretetét és nagyrabecsülését vivta ki. Sajnos dolog, hogy e téren nem sokáig fejthetett ki működést, mert a korábbi években a sorssal folytatott küzködést a főleg a tulságig tanulást nem birta a szervezete: a proletárok rettenetes betegsége, a tuberkulózis erőt vett rajta a hosszu szenvedés után végzett vele 31 éves korában. Elhunyta fájdalmasan érint mindnyájunkat, mert törekvéseinknek mindenkor lelkes támogatója volt. Nyugodjék békében! Emlékét megőrizzük!

Az Athenaeum terjeszkedik. Nagy eseménye a papir- és nyomdaszakmának az a nagyszabásu tranzakció, amely a közelmultban létrejött. Hosszabb tárgyalás után az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság ugyanis magába olvasztotta a Rigler József Ede Papirnemügyár Részvénytársaságot. Az erre vonatkozó tárgyalást az Athenaeum bankárja, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank vezette. A Rigler-papirgyár részvényei tudvalevően Hatvany Károly báró tulajdonában voltak, ki azokat Rigler Józsefnétől vette, tőle vásárolta meg a 7500 darab 200 korona névértékü, 1,500.000 korona értékü részvényeket a bank. A beolvadást ugy vitték keresztül, hogy az Athenaeum 3,000.000 korona részvénytőkéjét 2 millió koronával 5,000.000 koronára emelik fel. A Riglergyárnak Budapesten két fiókja van, azonkivül Nagyváradon és Ruszcsukban van fióktelepe; 1910-ben 159.868 korona, 1911-ben pedig 163.660 korona nyeresége volt, mindkét esztendőben öt százalék osztalékot fizetett. A Rigler József Ede papirnemügyár rt. a jövőben is Tranger József igazgató vezetése alatt marad. A Rigler-részvények birtoklásában beállott csere folytán Hatvany Károly báró, valamint Tranger József és Hönich Henrik az Athenaeum irodalmi és nyomdai rt. igazgatóságába kerültek. Aránylag rövid idő óta ez már a harmadik nyomda, amelyet az Athenaeum magába olvasztott. Első volt a Grafikai és üzleti könyvek gyára rt., ezt követte a „Margó" könyvnyomda rt. s most a Rigler-nyomda.

Hol van a legtöbb ujság? Ha ezt a kérdést a lakosság arányában állitjuk fel, ugy Svájc van az első helyen, mert ott minden millió lakosra 175 ujság esik. Svájc után következnek az Egyesült Államok (260), Franciaország (251), Hollandia (132) és Németország (115), Angliában minden millió emberre 98 ujság esik, Magyarországon 96, Dániában 84, Olaszországban 60, Belgiumban 27, Oroszországban 8.

A Műszaki irodalmi és nyomdai rt. 1912. évi mérlegét 6442 korona veszteséggel zárta az előző évi 2650 korona

bacsból készitik. Eleinte a könyveket tekercsekbe göngyölték. Ezek voltak az ugynevezett voluminák. *Martial*, latin költő, aki a hatodik század közepe táján élt, a négysarku könyvekről még mint valami egészen uj dologról beszélt. A könyvkötészet feltalálása egyébként az athéniek dicsősége.

A tizenegyedik században sikerült az araboknak először, rongyokból papirt előállitani. Ez olyan problémának a megoldása volt, amely az emberi elmét 5200 éven át foglalkoztatta. És mégis, a papirgyártás csak a tizennyolcadik század végén, a nagy francia forradalom idejében kezd nagyobb kiterjedést venni.

A nyomdászat feltalálására legnagyobb valószinüség szerint — ugyanis ez a régi tudósok véleménye — a pecsétgyürük és a pecsétnyomók vezettek. A régi Rómában a nem eléggé szelid rabszolgákat és gonosztevőket megbélyegezték. Ez ugy történt, hogy nevének kezdőbetüit tüzes vassal égették az áldozat homlokára vagy combjába. Innen ered a „megbélyegzés" szólásmódja is.

A régi iratok szerint már Salamon király, valamint a görög istenek és félistenek is használtak pecsétgyürüket. A pecsétgyürük lenyomatai igen egyszerüek voltak. Leginkább egyszerü vagy összetett keresztből állottak.

Rómában a pecsétgyürük Cicero idejében jöttek divatba. A dicsőséges római császárság a pecsételnek hivatalos iratokon való használatát kötelezően rendelte el.

A könyvnyomdászat feltalálásának némely fantasztikus kutatója szerint a felfedezésre az Etruskok által használt rézsablonok is vezethettek, melyek eredetileg agyagvázák diszitésére szolgáltak. Ilyen diszes sablonokat a nagy kezdőbetük cifrázásához a középkor könyvrajzolói is nagy előszeretettel használtak.

Általában felteszik, hogy a tizenötödik századig megjelent könyvek irva vagy másolva voltak. Hogy miképen kell elképzelni a kéziratok előállításának a módját, melyek egyébként igen korlátozott példányszámban csak a felsőbb iskolák és kolostorok könyvtárai számára készültek, azt röviden az alábbiakban ismertetjük.

A könyvkereskedő, aki rendszerint igen okos ember volt, a sokszorositandó kéziratokat a másolóra bizta. A pergamentkészitő szállitotta az irásra alkalmas simitott pergamentet. A bibliának a lemásolása például legalább huszonöt hónapot vett igénybe.

A másolók minden gondolkodás nélkül, gépiesen dolgoztak, ugy hogy előbbeik tollhibáit is hüen lemásolták. A másolás befejezése után a könyvfestő minden egyes oldalt művészi iniciáléval és diszitéssel látott el. Végre a könyvkötő az iveket egymásmellé füzte és a kész könyvet a könyvkereskedőhöz szállitotta. Ezek után könnyen érthető, ha ilyen könyv, melynek előállitása hosszu időt vett igénybe, ritkaság számba ment és sokszor igen nagy értéket képviselt. És ezek a könyvek mégsem teljesitettek valami nagy szolgálatot, mert a másolók gyakran olyan nagy mértékben rövidítették az egyes szavakat, hogy ezeknek a megfejtése még a könyvtudósoknak is nem kis fáradságába került.

Minthogy az olvasás szokása a tizenötödik század vége felé mindinkább elterjedt, a másoló cehek rengeteg mennyiségben adtak el zsoltárkönyveket, valamint egyéb könyveket is, de ezek mind tollhibákkal és rövidítésekkel voltak tele. És annak ellenére, hogy a másoló cehek sok könyvet szállitottak, a szükséglet folyton fokozódott, ugy hogy az okosabb emberek szükségszerüen kezdtek kutatni olyan eszköz után, amelynek a segitségével a könyvek előállításának meggyorsitását remélték elérni. Igy jöttek azután használatba az 1410. év körül a fa- és rézmetszetnyomatok, mely sokszorositási eljárásokat állitólag már 1206-ban a kinaiak vagy japánok találták fel. A sokszorositási eljárás természetesen még igen kezdetleges volt és abból állott, hogy a papirt vagy pergament a metszeten végigdörzsölték. És minthogy a papirnak csak az egyik oldalát használhatták, két oldalt összeragasztottak. Az ilyen fa- vagy rézmetszetnyomatok a könyvnyomdászat elődeinek tekinthetők.

Hogy a régiek könyveiket milyen nagy becsben tartották, azt a következő két példa is mutatja. Demetrius Phalereus (élt 300 évvel Krisztus előtt), aki Athén helytartója, valamint az alexandriai és egyiptomi könyvtárak alapitója volt, a könyveket az uralkodók leghűségesebb tanácsadójának nevezte. Hieronymus Cardano (1501—1576, hirneves olasz

---

veszteséggel szemben. A 140.000 korona alaptőkével biró vállalat gépeit és berendezéseit 16.329 (1911-ben 15.206) koronára, betü- és anyagkészletét 14.554 (14.554) koronára és saját lapjait 95.000 (95.000) koronára értékeli.

Szegedi hirlapkiadó és nyomdavállalat rt. cég alatt a Ligeti Jenő és társai szegedi nyomdász cég üzletének átvételére és folytatására 50.000 korona alaptőkével (500 drb 100 korona névértékü részvény) uj vállalat alakult. Az igazgatóság tagjai: Pásztor József, Hacker Béla és Löffler Andor.

A Grafikai gépgyár részvénytársaságot, amely 1911-ben 200.000 korona alaptőkével alakult az Oesterreicher és Márkus cégből, a Pestmegyei takarékpénztár olyanformán szanálja, hogy az alaptőkét 50%-kal lebélyegzik és azután 1000 drb 100 korona névértékü 5%-kal kamatozó, öt év alatt kisorsolás utján törlesztendő elsőbbségi kötvényeket bocsátanak ki, amelyekből az áruhitelezőket elégitik ki. Az ügyvezető igazgatók, Márkus Gyula és Oesterreicher Károly a társaságtól megváltak és rekonstruálták az igazgatóságot.

Reklám-kongresszus. A közelmultban Baltimoreban (Amerikai Egyesült Államok) nemzetközi reklám-kongresszust tartottak, amelynek egyik programmpontja, a reklám diadalmenete, valóságos népünneppé nőtte ki magát. A kongresszus résztvevői mindent elkövettek, hogy a hirdetés intézményét, mint a világ fejlődését erőteljesen előmozditó nagyhatalmat domboritsák ki. Az első előadást Douglas Graves tartotta, aki hangsulyozta, hogy a legszélesebb nyilvánosság ma már a kereskedelem éltető levegője, amely nélkül elsorvad. Még néhány esztendővel ezelőtt is azt tartották, hogy a reklám hatása „véletlen", mig most már nemcsak Amerika minden kereskedője és Európában is számos kereskedő tisztában van azzal, hogy a céltudatos, jól alkalmazott reklám hatása nem maradhat el. Dilettánsok többékevésbé sikerült kisérleteiből a hirdetés már magas szinvonalon mozgó tudománynyá fejlődött, amelyet Amerika nem egy egyetemén külön tanszéken adnak elő. A kongresszus legfőbb célja az volt, hogy a reklámból a nem fair és a közönség megtévesztését célzó alakokat kiküszöbölje, amely célra nemzetközi reklámbiróságok felállitását határozták el. A kongresszu befejezéseül a reklám diadalát jelképező diszmenetet rendeztek, amelynek élén Maryland állam kormányzója és Baltimore város polgármestere haladtak. Azután az Unió és Kanada egyes államainak kiküldöttei következtek. Ötven hatalmas pazarul diszitett kocsi, amelyek között egy, amely elé 20 őszvér volt befogva, ábrázolták a legfontosabb reklám-iparágakat. Kisebbitett felhőkarcolók és gyártelepek fényesen megvilágitott ablakai váltakoztak villamos suvilágitott ablakai és egyéb elektromos hirdetégárkévékkel és egyéb elektromos hirdetésekkel, meg görögtüzzel megvilágitott pazarsekkel, meg görögtüzzel megvilágitott pazarnál pazarabb mozgó kirakatokkal, amelyből peraze nem hiányoztak a legfantasztikusabb élőalakok sem. Egyes nagycégek szépen diszitett automobilokon és lófogatu kocsikon kocsikáztatták a közönséget az egész városon keresztül. Fm.

Antiszeptikus papirpénz. A washingtoni nemzeti bank legutóbb 100.000 dollárnyi uj papirpénzt bocsátott ki, melylárnyi uj papirpénzt bocsátott ki, melynek előállitásához kátrányt és karbolt tartalmazó festéket használtak. Bakteriológusok megállapitása szerint ugyanis a bakteriumok és mikrobák egész tömege élős-

iró) pedig ezt mondta: „Szegénységemet és földi mulandóságomat nem cserélném fel olyan ifju korával és gazdagságával, akire a könyveknek vonzereje nincsen.“ N. E.

MAGYAR HELYESIRÁS ALTERNATIVÁI

Azok a nyomdaipari alkalmazottak, akik mindennapi munkájuk közben előttük ismeretlen egyének kézirataival foglalkoznak, állandóan a magyar helyesirás szabályaiba ütköző ingadozásokkal és határozatlanságokkal találkoznak. Az ezidő szerint fennálló magyar helyesirási szabályok ugyanis számtalan esetben *alternativ* irásmódot engednek meg, ugy hogy mindig az illetők tetszésére bizzák annak a megállapitását, vajjon a kétféle irásmód közül melyiket használják és minthogy az előforduló alternativák helyességére nézve a hivatott nyelvészek részéről eddig még nincsenek hiteles szóelemzés révén nyert döntések, természetesen nyitott kérdés maradt a nyomdászokra az alternativák egyneműsitése, mert nem tudják, hogy a kétféle alak közül melyik a helyes és melyik a helytelen. Ez a határozatlanság pedig lehetetlenné teszi azt, hogy a magyar nyelven irt nyomdatermék szövege a helyesirás szabályainak megfelelően *egyöntetüen* készüljön. Ha több szedő szedi a kéziratot, akkor előzetes megállapodás hiján többféle módon szedik az alternativákat, ami haszontalan utólagos változtatásokat és felesleges időveszteséget okoz. Önként érthető tehát, hogy *addig, amig a magyar helyesirás szabályai az alternativ irásmód tekintetében megállapodásra nem jutottak, addig egységes magyar irásmód nem lehetséges.* Azok a dilettáns kisérletek tehát, amelyek ujabb magyar helyesirási szabályok felállitására irányulnak, mindaddig meddő vállalkozások maradnak, amig megengedik, hogy a magyar nyelv szókincsében lévő szóanyagnak tekintélyes részét továbbra is kétféle módon irhassák. Hogy a hivatott nyelvészek eddig még nem tettek komoly intézkedéseket az alternativ irásmód megszüntetésére, annak csupán az a magyarázata, hogy nem akartak a szóanyagból kiselejtezni olyan szókat, amelyek a köznép beszédében és a közhasználatban elég jól beváltak. Csakhogy ez nem helyes felfogás mert nekik figyelembe kellene venni a hagyomány és szokás szerepének különbségét a *beszédben* és az *irásban,* annál is inkább, mivel helyesirásunk elsősorban a müvelt ember (irodalmi nyelv) hagyományos kiejtéséhez igazodik és igy a vidékenkint változó népies beszédmód, nyelvjárási sajátság (székely, palóc, gőcseji) a helyesirásban figyelembe nem jöhet. Vagyis éppen ugy, amint a közbeszéd (irodalmi nyelv) nem fogadja el az *embör, szip, vóna, hunnan, oskola* stb. nyelvjárás szerinti különböző kifejezéseket, azonképpen a helyesirásnak sem kellene elfogadni az ilyen alakokat: *föl* (fel), *pör* (per), *csöpög* (csepeg), *mögött* (megett), *csöndes* (csendes), *födél* (fedél), *szöglet* (szeglet), *csöbör* (cseber), *vödör* (veder), *gyönge* (gyenge), *förgeteg* (fergeteg), *alul* (alól), *felül* (felöl), *házok* (házuk), *kertjök* (kertjük) stb. Az efféle alternativákban csakis az irodalmi hagyomány az irányadó és nem is használják a helyesirásban az *abbul, fejtül, attul, köbül* stb. alakokat.

De nézzük közelebbről a dolgot. Nyelvészeink azt mondják, hogy a magyar helyesirás alapelve a *kiejtés,* vagyis arra törekszünk, hogy ugy irjuk le az egyes szókat, amint a *müvelt* beszédben hangzanak. Emellett azonban, bizonyos korlátok között, tért enged irásunk a *szóelemzésnek* is azáltal, hogy a szóknak *ragozott* és *képzett* alakjában lehetőleg megőrzi a *tő* és a *rag* alakját. Ezért irjuk igy: *lát-ja, ad-j, aty-ja, egy-szer,* pedig a kiejtésben illeszkednek az érintkező mássalhangzók és igy mondjuk: *láttya, aggy, attya, eccer.* Az irásnak ez az eltérése a kiejtéstől csak addig tart, amig a különbség csekély; mihely azonban a ragozott vagy képzett, szóval a kiejtésben jelentékenyebb változás történt, az irásban ismét a kiejtés elve érvényesül. Tehát igy irjuk *azzal* vagy *avval, annak, abból* (e helyett az-val, az-nak, az-ból).

Es mégis, mit tapasztalunk ennek dacára a helyesirásban? Azt, hogy egyes szóknak fizikai teste a leirásban nem felel meg sem az illető szók kiejtésének, sem pedig eredetüknek. Miért irjuk mi a helyesirás szabályai szerint *aludtam, aludni, aludj, feküdtem, feküdni, feküdj,* hiszen mindenki igy ejti ezeket a szókat: *aluttam, alunni, aluggy, feküttem, fekünni, feküggy;* s az etimológia (szóelemzés) sem igazolja az előbbi irást, mert *alud-, feküd-* tő nincs

---

ködik a bankókon; e festék pedig az élősdiek elpusztitására nagyon alkalmas. Tényleg, ez uj bankóknak átható karbolszaguk van és igy a washingtoni nemzeti bank e bankóiról már nem mondható: „a pénznek nincs szaga“. Hogy meddig tartja meg antiszeptikus hatását e festék, arról nincsenek adatok. ×

Egy osztógép (?). Az osztrák szabadalmi közlöny egyik utóbbi száma egy osztógép leirását közli, mely most nyert szabadalmat. A gép Trientini Lajos bécsi nyomdász találmánya. E leirás szerint a kolumna, illetve hasábszedés egy hajószerü állványra kerül, honnan egy fogazott rudjárat soronként leemeli és egyes betükre szétszedi. Az egyes betük aztán szekrénybe vagy más tartókba oszthatók. A betük megismerésére egy alig 0·4 mm széles és mély szignatura szolgál, mely váltakozva a betü elején vagy hátán van elhelyezve. E szignaturákba ötletes szerkezetü tapogató csápok nyulnak bele, melyek az igy felismert betüvel lesülyednek és egy rekeszekre osztott szekrénybe viszik. Ritkitott szedésből a térzőket oldalt kiveti; kizáróanyagot pedig vastagsága szerint osztályozza. Kétszer, illetve háromszor kevert szedés is osztható e gépen. A gép teljesen önálló működést fejt ki csekély motorikus erő mellett, minden emberi segédlet nélkül, s csupán a szedés pótlására, valamint szekrények kicserélésére kell emberi erő. Ennyiben ismerteti a lap e gépet, melyhez még azt a megjegyzést füzi, hogy e gép nagy haladást jelent a könyvnyomtatás technikájában. Mi ezzel szemben ilyet e géptől nem várunk. Ma a szedőgépek mellett osztógép számára alig mernénk jövőt jósolni, mert a gépszedést nem kell elosztani, ahol pedig rentabilisabbá akarnák tenni a munka menetét, bizonyára nem osztógép, hanem szedőgéppel igyekeznének e célhoz közelebb jutni. Bizonyos, hogy a feltaláló pár évtizeddel elkésett találmányával. St—rz.

Litografus — fenség. A nemrég elhunyt Rainer főhercegről a bécsi lapok felemlitik, hogy ifju éveiben a müvészi grafikával is foglalkozott, még pedig nem minden siker nélkül. A bécsi cs. és kir. grafikai kisérleti tanintézet gyüjteményében őrzött képei e gyüjtemény legértékesebbjei közé tartoznak és az ötvenes évek divatja szerint szemcsés kőről, alnyomattal, krétatechnikában készültek. R betüvel és évszámmal vannak jelölve. Bizonyára hasznos tagjává válhatott volna más életkörülmények között a társadalomnak. ×

75,000.000 korona kéziratokért. Egy rendkivül értékes papiruszgyüjtemény került nemrég Londonban vétel utján Pierpont Morgan tulajdonába. Nackney lordja gyüjtötte őket össze Egyiptomban és Görögországban tett hosszu utazásai alatt. A gyüjtemény — mely a ptolomeai, római és bizánci kultura sok érdekes okmányát, valamint teológiai és klasszikus irásmüvek töredékeit tartalmazza — 3,000.000 fontra biztositva közelebb hajóra rakva, Newyorkba indittatott; de uj tulajdonosa már nem gyönyörködhetett a müvészi iniciálisokban, mert időközben meghalt. ×

A Kelet — Leipzigben. Hogy mily mértékben nyilvánul meg az érdeklődés az 1914-iki leipzigi könyvipari kiállitás iránt, bizonyitja ama bejelentés is, mely Konstantinápolyból érkezett a kiállitás rendezőségéhez. Ebben szakkörök felajánlottak régi izlamita kéziratokat és egész müveket, valamint ilyenek fényképmásolatait,

s ha már éppen elemezni akarunk, *aluv- feküv* tőt kell ezekben az alakokban keresnünk. Az *ucca, icce* szóknak semmi közük sincs a *t*-hez, amit beléjük toldottak *(utca, itce)*, mintha az *ut* és *it*-al szókhóz tartoznának. A *poggyász* szóban sincs semmi értelme a *d*-nek (podgyász), mint eddig használtuk s ha már az *icce* szót általában *t* nélkül irjuk, az *utcá*-ban mégis megmarad ez a betü.

Hát még az idegenszókban! Ezekben pláne nagy a kavarodás. Az ujságoknak egyrésze *magyarosan* szedi az idegenszókat, mig az akadémia irásmódja (ellentétben az iskolai helyesirással) még a meghonosult szók nagy részében is meg akarja tartani az idegen irásmódot. Nincs olyan korszaka a magyar nyelvnek, melyben idegen nyelvekből át ne vett volna egyes szókat s ezeket tulnyomólag a magyar kiejtés szerint használja az *iskolai helyesirás* (a *th, ch* és *x* betük kivételével: *monarchia, katholikus, expedició).* Csupán a közhasználatban nem levő idegenszókat, valamint idézeteket, szólásmódokat és közmondásokat használja az idegen irásmód szerint, mint: *adagio, fortissimo, ars longa, vita brevis; divide et impera; dolce far niente; noblesse oblige; high life* stb. (A görög szókat pedig latinosan, melyekben a *k*-nak hangzó *c* betüt a görögnek megfelelően *k*-val.) A *közhasználatba* átment idegenszókat ám mind magyarosan. S ha ennek megfelelően a latin *musica, musa, rosa, pastor, cantor* szókat mindenki magyarosan szedi: *muzsika, múzsa, rózsa, pásztor, kántor,* ugy ebben van valami etimológiai igazság, mert ezek éppugy beleolvadtak a magyarba, mint teszem azt a német *Ziel, fesch, Kreuzer, Abschied,* amelyek a magyarban helyesen alkalmaztatnak *cél, fess, krajcár, opsit* alakokban. Csakhogy ennek az analógiájára sokan azokat az idegenszókat is szedik, amelyek, bár gyakran szerepelnek a magyarban, de mégsem olvadtak ugy bele a magyar nyelvbe, mint a fentiek. Hagyján az olyan szók, mint *gimnázium, kvóta, delegáció, kurzus, eposz* stb., de teljesen idegen elemeket, mint *circulus vitiosus, genre, garçon* stb. mégsem lehet magyarosan szedni. De minthogy az iskolai helyesirás mindenkinek a tetszésére bizza annak a megállapitását, hogy melyek azok a *magyarosan* használandó idegenszók, amelyek a közhasználatba átmentek és melyek azok, amelyek még nem mentek át a közhasználatba, ennélfogva némely szedő azt állitja, hogy például ez a görög szó: *paradox,* átment a közhasználatba, tehát igy szedi: *paradoksz* (sic!) és a másik azt állitja, hogy még ezt a szót nem is hallotta, tehát az idegen irásmód szerint szedi.

Különösen akkor nagy a zavar, ha az iró latin igéket *ál* végtagu képzővel magyarosit, mint: *demoralizál, deifikál, desztillál* stb. Minő eretnekségek! Oda vezet ez, hogy a fenti példák analógiájára számtalan szedő beleszedi a sorba az ilyeneket is: *rajkszrát, szán zsén, dezsönė, faivoklok* stb. Az idegen szóknak tömeges magyaros irása amellett, hogy tökéletlen, tehát rossz, még a magyar nyelv törvényeinek is árt, mert becsempész a nyelvbe sok szükségtelen idegen elemet.

Ha a magyar helyesirásban meglevő alternativákat közelebbről megvizsgáljuk, akkor négy csoportra lehet osztani őket, még pedig:

az *első* csoportba tartoznak azok az alternativák, amelyek *hosszu* és *rövid* ékezetü magánhangzókkal szedhetők, például: *keserü* és *keserü, fordul* és *fordúl, kivül* és *kivül, papir* és *papir* stb.;

a *második* csoportba tartoznak azok, amelyek *mássalhangzó-változások* szerint szedhetők, például: *cseresnye* és *cseresznye, szőlő* és *szöllő, istáló* és *istálló, kunyhó* és *gunyhó, lenn* és *lent, kinn* (künn) és *kint* (künt) stb.;

a *harmadik* csoportba tartoznak azok, amelyek *magánhangzó-változások* szerint szedhetők, például: *csengetyű* és *csöngetyű, per* és *pör, fed* és *föd, csorog* és *csurog, fenség* és *fönség* stb.;

a *negyedik* csoportba pedig azokat vehetjük, amelyek az idegenszókra vonatkozó utasitás ingadozásából származnak, például: *eszthetika* és *esztétika, renészance* és *renesszánsz, minister* és *miniszter* stb.

De sőt még a *magánhangzó-illeszkedésnél* is támadnak alternativák az ugynevezett hangrendi következetesség megszünése következtében; vagyis azokban a szókban, amelyekben a magas- és mélyhangu magánhangzóknak az egymáshoz való illeszkedése megszünik, szintén vannak kétféle irásmódok. Igy például *férfire* és *férfira* (vagy *-től* és *-tól, -nál* és *-nél*); *idéig, idébb* helyett *idáig,* idább (az odáig, odább mintájára); *másüvé, másütt,* az *egyebütt, együtt* mintájára; *olyatén* és *olyatán* (az ilyetén alakjára) stb.

---

köztük olyan ritka értékes példányokat, melyek még kiállításon sohasem voltak láthatók. Igy a Kelet eddig ismeretlen könyvművészete itt kerül először szélesebb körök előtt bemutatásra.

Modern reklámok kiállitása is lesz Lipcsében az 1914-ben megtartandó nemzetközi könyv- és grafikai kiállitáson, ahol külön osztályban fogják bemutatni a reklám fejlődését és eszközeit. A nagyarányu kiállitás a reklámtörténelmi bemutatáson kivül fel fogja ölelni a legmodernebb hirdetési reklámozási módokat. A legérdekesebb része lesz a kiállitásnak a nemzetközi plakátgyüjtemény, amelyhez a modern német plakátrajzolók kiállitása fog csatlakozni.

***

Művészi plakátverseny. Az Iparművészeti Társulat több előkelő fővárosi grafikai intézet kezdeményezésére mozgalmat inditott egy nagyobbszabásu művészi plakátverseny érdekében. Ebben az ügyben a társulat értekezletre hivta össze az érdekelt iparosokat, kereskedőket és kulturális intézetek és egyesületek képviselőit, amelyen a megjelentek általában helyeselték a plakátverseny eszméjét és azt a célját, hogy előmozditsa a művészet térfoglalását az üzleti életben is. Az értekezlet a művészi plakátverseny ügyeinek intézésére egy huszonnyolctagu végrehajtóbizottságot küldött ki, amelynek feladata, hogy az akció keresztülvitelének módjait részletesen megállapitsa és a kibocsátandó pályázati felhivás feltételeit megszövegezze.

***

Egyházművészeti grafikai kiállitás. A Magyar Hitoktatók és Hittanárok Egyesülete elhatározta, hogy a közel jövőben kiállitást rendez, amelyen hitéleti és bibliai tárgyu szemléltető képeket, valamint bibliai illusztrációkat fognak bemutatni. A kiállitás művészi anyagának legnagyobb része Német- és Angolországból való, amely országokban a grafikai művészetnek ez az ága nagyon ki van fejlődve. Az egyesület felkérésére az Iparművészeti Társulat is résztvesz a rendezői munkálatokban s már ki is küldött erre a célra egy négytagu bizottságot.

***

Ujabb adatok a magyar hirlapirodalom multjából. A legelső magyarországi hirlap nem, mint eddig hitték — v. ö. lapunk 1912. évi január számának „A magyar hirlapirodalom multjából" cimü cikkével — a *Magyar Hirmondó,* se nem a *Magyar Kurir* volt, hanem a csaknem egy századdal előbb megjelent Mercurius Veridicus ex Hungaria, melyet a hires kuruc tábornok, Esterházy Antal, inditott és szerkeztett is kezdettől végig. Az ujság latinnyelvü volt és 1705—1710-ig élt, vagyis a Rákóczi szabadságharc idején. A majthényi nagy nemzetárulással, a kurucok vitéz generálisszerkesztő ura is letette a tollat, a Mercurius megszünt, hogy utóda évekig ne legyen. Magyarnyelvü lap akkoron még nem volt hazánkban, hanem csak latin, később német nyelven megjelenő, amint hogy a magyar nyelv maga is fehér holló volt a társalgásban. Ezért nem jelent meg oly sokáig magyar hirlap sem. Időrendben a második hazai ujságunk a pozsonyi Nova Posoniensia volt, szintén latin nyelven s mint nevéből is látszik, Pozsonyban jelent meg, még pedig 1721-ben, Bél Mátyás szerkesztése alatt. Ez a lap csak nagyon rövid ideig élt, ám azért a magyar ujságirás atyamesterének, az ujságirók magyar ősének ma is Bél Mátyást tartják. A harmadik

Amint tehát ezekből a példákból látható, a magyar helyesirásban levő alternativák olyan természetüek, hogy azokat a hivatott nyelvészeknek mind sorra kellene venniök és a tudományos etimológia rostáján keresztül megtisztitani és a selejtes anyagot a lomtárba helyezni; mert ezeket nem hivatott nyelvészek (például korrektorok) nem tudják *helyesen* különválasztani. Már pedig addig, amig a *magyar helyesirás szabályzata és szótára* ilyen nagy csomókban megtüri a kétféle irásmód szerint használatos alakokat, addig a magyar helyesirás egyöntetüségének kérdését egy öklömnyi lépéssel sem vitték előbbre.

SCHWARTZ ÁRMIN.

AZ IPARMŰVÉSZETI ISKOLA ÉVKÖNYVE

Vérbeli nyomdászt, de jóizlésü intelligens embert is jóleső érzés tölt el, ha szép, a művészi izlésnek megfelelő nyomtatvány kerül kezébe s amikor az Országos magyar kir. iparművészeti iskola 1912—13. évkönyvét lapozgatjuk, ezzel az érzéssel megállapithatjuk, hogy ez a nyomdai termék, mely az iskola tanműhelyében készült, az átlagon jóval felülemelkedő, a kor szinvonalán álló izléses munka. A pazar kivitelü füzeten legfeljebb csak azt kifogásolhatnók, hogy annak boritéka — melyet dombornyomásu kép diszit — nincs összhangban az iskola által hangoztatott azzal az elvvel, hogy a könyvnyomtatás sikművészet —, de meg a dombornyomás kissé sekélyes is. A növendékek munkái jól sikerült, tisztán nyomtatott képekben reprodukáltattak s azonkivül számos — szerintünk egy kissé sok — könyomdai dekorativ rajz és kép van a szöveg közé ragasztva. A grafikai osztály sikerültebb munkái közül néhányat bemutatunk e sorok kapcsán. Felesleges hangsulyoznunk, hogy mindezek abban a szines kivitelben, mely a képeink alatti magyarázatban olvasható, nagyon jó hatásu nyomtatványok.

Mint a Czakó Elemér dr. szerkesztette évkönyvben olvassuk, a grafikai osztály I. éves növendékei kézügyesitő gyakorlatokkal kezdik a munkát. Ezt természet utáni rajz követi. A minták ábrázolása vonalban, foltban és plasztikus hatásu ábrázolásban történik, amit a grafikai ornamentáció és stilizáció alapelveinek magyarázása és gyakorlatban való kivitele követett. Párhuzamosan folytak a betüvetési és műhelygyakorlatok, aminek nyomát azonban sem az ez évben lefolyt grafikai kiállitáson, sem ez évkönyvben nem találtuk.

A II. éveseknél már teljesen szakirányban folyt a munka. Merkantil grafikai munkákat, hirdetéseket, könyvdiszeket stb. terveztek, valamint linoleum- és Mäser-metszeteket készitettek. A III. és IV. évesek ugyanily irányu munkák nehezebb feladatainak megoldását gyakorolták.

Az iparművészeti iskola összes osztályai közül egyébként a grafikai szakosztály műhelyélete volt a legélénkebb, növendékeinek tervei alapján készült a különböző dohányfajták bádog- és papirdobozainak és csomagolóburkának művészi diszitése és felirata, a Selmecbányai Templomberendezési Műintézet rt. részvényei, 30-féle magyaros alkalmi és üdvözlő levelezőlap terve és körerajzolása, számos táncrend, ugymint a Protestáns-bál, a Jurista-bál, a Medikus-bál, a budai Tornász-bál s a Műegyetemi Evezős-Klub részére, a dresdeni kiállitás katalógusának az iskolákra vonatkozó illusztrációs mellékletei, az iskola 1911—1912. tanévi értesitőjének illusztrációs anyaga különlenyomatban s háromnyelvü tájékoztatóval, illusztrációs mellékletek a „Deutscher Buch- und Steindrucker" részére, meghivók és különböző intézeti nyomtatványok. Több feladatnak terve vár kivitelre, igy a Majovszky Pál dr. miniszteri osztálytanácsos által hirdetett Budapest szépsége cimü levelezőlap-pályázat dijazott tervei, a nemzetközi gyorsiró-kongresszus és kiállitás oklevelének, jelvényeinek, érmeinek és emléklapjainak tervei, a temesvári kereskedelmi és iparkamara elnökének jubileumára készült oklevéltervezet, a temesvári kereskedők egyesületének jubileumi üdvözlőirata, a Magyar Aeroszövetség folyóiratának cimlapterve, a Szépművészeti Muzeum idegenforgalmi plakátjának terve stb.

A gyakorlati életben az iparművészeti iskolától várt nevelő hatással csak elvétve találkozunk, minek okát talán abban kereshetnők, hogy az iskola által kultivált magas művészet a gyakorlati szükséglettel nehezen hozható összhangba, biztosra vesszük azonban, hogy ezek a nehézségek előbb-utóbb el fognak

---

lap már német volt, 1731-ben látott napvilágot Budán a jól hangzó Ofnerischer Mercurius cimen, hetenként egyszer. A legelső magyarnyelvü ujság a Magyar Hirmondó, mely 1780 január 1-én indult meg Ráth Mátyás szerkesztésében. Utána 1787-ben Bécsben is jelent meg magyar lap, Magyar Kurir néven, melyet Szacsvay Sándor inditott. A legelső pesti magyar lap pedig a Hazai és külföldi tudósitások voltak. A cenzura oly szigoruan dolgozott ebben a korszakban, hogy lenyomatni csak külföldi hireket volt szabad, még pedig a legkisebb „birodalmi" vonatkoztatás nélkül. Az 1832 esztendőben indult meg Kisfaludy Károly lapja, a Jelenkor, melyet azonban a költő, aki rája engedélyt kapott, anyagi eszközök hiányában nem birt megjelentetni s kénytelen volt a koncessziót a lappal együtt átruházni a nyelvujitó Helmeczy Mihályra. Az 1841. év január 2-án aztán megindult az első igazándi magyar ujság, a Kossuth Lajos Pesti Hirlapja, mely hamarosan felforgatta az országot s fogságot is szerzett illusztris szerkesztőjének. Az 1848-iki események egyik legkimagaslóbb pontja is tudvalevőleg éppen a sajtószabadság kivivása lett, mely azután egyszerre megteremtette s ki is fejlesztette a magyar hirlapirodalmat, ugy hogy az ujságok száma tavaly már közel járt Magyarországon a másfélezer darabhoz, mig Németországnak ugyanakkor 3929 darab lapja és folyóirata volt. Egy esztendő könyvtermésében azonban Németország már csak a második helyen áll a kontinensen. E téren Anglia vezet, évi 108.004 darab uj könyvvel, mig Németország 31.051, Franciaország pedig éppen csak 13.185 uj könyvvel szerepel egy-egy esztendő könyvpiacán.

***

Régi németnyelvü hirlapok hazánkban. A napi események feljegyzésének szokása évezredekre megy vissza a művelődés történetében. A rómaiak Acta Diurnái és Annalesei, a velencei köztársaság tudósitásai, notizei vagy gazetai (a gazeta eredetileg pénz volt, amelyet olvasási dij fejében fizettek), a németek newe Zeitungjai nem egyebek, mint a hirlapok ősei. Valóságos gyorssajtó-termékek, amelyek a legfrissebb hireket adták tudtul az olvasóknak. A lappéldányokat azonban nem vihették magukkal, hanem csak bizonyos dijért a helyszinen olvashatták. A német Zeitungok például állandóan hirt adtak a magyarországi törökharcokról. 1587-ben már Mogyorókeréken megjelent az első hazai példány, Newe Zeitung aus Ungarn. Nem érdektelen, hogy az első állandó lapok félévenként jelentek meg! Tartalmuk tisztán a világeseményekre és az uralkodó családban történtekre szoritkozott. Az első, a modern hirlapirodalomhoz közelebb álló ujság csak 1615-ben jelenik meg, a hires Frankfurter Zeitung. Azonban ez sem volt még napilap. Ez a dicsőség Angliát illeti meg, ahol Daily Courant cimen 1702 március 11-étől kezdve megismerkedtek a rendes napilaptermékkel. Ezzel egyuttal nagy változás állott be a tartalomban is. A szerkesztő arra törekedett már, hogy változatos és szórakoztató olvasnivalókkal lássa el a közönséget. Visszás egymásutánban közöltek háborus hireket, szerelmi kalandokat, adomákat, erkölcsi oktatást stb. A franciák izlése találta ki a rovatrendszert. Mi más lehetett volna jobb cime e lapoknak, mint Mercurius, az istenek hirvivője? Sajátságosnak tünik ma fel, hogy a

tünni s különösen a szinezés dolgában fogunk eredményesebb munkálkodást látni, mert tipografiánk amugy is már helyes utra jutott. Az Évkönyv szines mellékletei ugyanis ékesen szóló bizonyságai annak, hogy az iparművészeti iskola nyomdászati tanműhelyében tudnak a festékkel bánni, a papirra hozott szinek mindenkor tüzesek, tiszták s ebben rejlik ezek tetszetősségének titka. F—sz G.

SZEDŐGÉPEK FEJLŐDÉSÉNEK TÖRTÉNETE

A szedőgépekről a magyar szakirodalomban is találkoztunk már számtalan cikkel, melyek egy-egy gép, egy-egy uj találmány ismertetésével foglalkoznak, de rendszeres ismertetés az eddig megkonstruált gépekről nálunk nem igen jelent meg. Mert az évekkel ezelőtt a szedőgépekről megjelent Frank-féle könyv oly silány, értelmetlen forditása a *Karl Hermann* bécsi művezető „Geschichte und Entwicklung der Setzmaschine" cimü nagy fáradsággal megirt művének, hogy azt nem tekinthetjük rendszeres munkának. Előrebocsátom, hogy magam sem készithetek rendszeres munkát, mert ehhez óriási adathalmaz feldolgozása szükséges, melyet csak nagy költségek és fáradság árán szerezhető meg és ahhoz nem egy szük korlátok közé szoritott cikk, hanem kötetre való térre volna szükség. Mindamellett, többek között Hermann adatainak felhasználásával is, az alábbiakban igyekezni fogok könnyen áttekinthető képet nyujtani a szedőgépek fejlődéséről, amennyiben az egyes készülékeket, találmányokat nem annyira időrendben, mint inkább fejlődési fokok szerint fogom bemutatni. Ez azért is helyesebb, mert egyik-másik feltaláló évekkel később olyan gépnek felépitésén törte még a fejét, melyeket az előbb megkonstruált gépek már teljesen lehetetlenné tettek. Igy még manapság is kisérleteznek betüöntődei betüket szedő és osztó géppel, mikor a soröntő és egyes betüket öntő Monotype-gépek mindenkorra kiszoritották az előbbi tipusokat.

A szedőgépeknek is az a célja, mint minden munkagépnek: a lassubb és igy drágább kézimunka meggyorsitása, vagyis olcsóbbátétele. Ez az igyekezet a nyomdászat feltalálása óta is folyton észlelhető. Hiszen ennek az igyekezetnek első szép eredménye a szétszedhető betük alkalmazása is. Mennyivel gyorsabban ment már igy a munka, mint az egy lapba való levésése a soroknak! Régi, Gutenberg-korabeli nyomdákat ábrázoló képeken olyan szedőszekrények láthatók, melyeknek rekeszei egyformák. Ebből következtethető, hogy csak a későbbi gyakorlat vezette rá elődeinket a szedőszekrények olyan beosztására, mely a szedést megkönnyitette, meggyorsitotta, ugy hogy a gyakrabban előforduló betükből többet öntöttek és ezeket a kézhez közelebb fekvő nagyobb rekeszeibe osztották bele.

1775-ben Franciaországban a kormány támogatásával logotip-szedéssel kisérleteztek. Logotip alatt a valamely nyelvben gyakran előforduló egybeöntött szótagokat és szavakat értjük. Később több helyütt alkalmazták a logotipeket.

A szedőgépek története 1815-ben kezdődik, amikor *Forster Benjámin* angol feltaláló kisérletezett először szedőgéppel. Ennél a csonka adatnál több nem maradt róla az utókorra. Néhány évvel később a világ majd minden tájékáról jöttek hirek szedőgépek feltalálóiról, kik a legkülönbözőbb foglalkozásu egyénekből kerültek ki. Ebből a munkából magyar feltalálók is kivették a részüket: Kliegl,* Menk, Kövesdy.

A legkezdetlegesebb szedőgépek is már a billentyürendszeren épültek fel. Ezek szekrényhez lentyürendszeren épültek fel. Ezek szekrényhez hasonló felső lapból és a belőle kiinduló plébcsövekből álltak. A csövek alsó vége a billentyüzettel, felső végük pedig a kézzel egymás mellé rakott betüöntődei betüket tartalmazó kamrákkal voltak kapcsolatban. A billentyü megnyomása által a legtöbb esetben egy pálcika jött mozgásba, mely a csövön át lelökte az első betüt, ez azután egy gyüjtőcsatornán keresztül a szedősorzóba jutott. Ezen a módon sorozódtak egymás mellé a lebillentyüzött betük, melyek végnélküli sorokká szedődtek.

Voltak feltalálók, akik a betüket tartalmazó csövek alatt közvetlenül folyton mozgásban lévő szijakat, szalagokat alkalmaztak, melyek a sorzó-

[1] L. Novitzky „Egyesült erővel" cimü művének 33. lapját.

legelső lapok homlokán mottók diszelegtek: Relata refero, Plus ultra stb. stb. Ugy látszik, a német lapok hazudozásai, rágalmai hozták létre az első magyar latinnyelvü hetilapot, a Mercurius Hungaricust, amelyet Rákóczi a külföldi követeknek és fejedelmeknek is megküldött, az ellenséges indulatu külföldi közlemények cáfolása végett. Cime is Mercurius Veridicus ex Hungaria lett, ennek az állitásnak nem csekély bizonyitásául. A neve nem „lap" vagy „ujság", hanem vagy gazetának vagy pedig novallanának nevezik az egykoruak. Csak hat évig, 1705—1711-ig jelenhetett meg. A fegyverletétellel a lap is megszünt. A nyelve természetesen latin, épp ugy, mint utódának, Bél Mátyás Nova Posoniensa cimü vállalatának. Ez egyike kora legbővebb és legváltozatosabb tartalmu lapjainak. Mindamellett csak két évig tudott megjelenni. Ugyanebbe az időbe esik az első fővárosi lap, az Ofnerischer Mercurius, mely hetenkint már kétszer jelent meg. A Pressburger Zeitungot Windisch Károly nevü kiadó 1764 julius 14-én inditja meg, amely most ünnepli 150 éves fennállását. Windisch nagyon ügyes, eszes kiadó volt, lapját elég csinos alakban, a bécsi Diáriumhoz hasonlóan adta ki: szerdán és vasárnap jelent meg egy féliven, gyakran külön mellékletekkel. 1800-ban mintegy ötven előfizetője volt. Winami tiz év alatt megkétszereződött. Windisch ötletes ember lehetett, legalább is emellett szól, hogy ő honositotta meg lapjában először a hirdetéseket. Windisch különben az első évnegyedes folyóirat kiadója is. Az „Ungarisches Magazin" azonban élet- és jellemrajzon kivül alig közölt egyebet. A szépirodalomnak még nyoma sincs benne. A szellemi haladásnak ezek a lapok alig tettek szolgálatot. Üres, következetlen, elvtelen és többnyire technikailag fejletlen alkalmi sajtónál nem egyebek. A hirszolgálatot nem ismerték, a zsurnalisztika legprimitivebb fokán állott az a néhány szerkesztő, aki egymaga volt az egész lapszerkesztőség. A hazai németnyelvü hirlapirás már némi multra tekintett vissza, amikor 1780-ban megjelent az első magyarnyelvü hirlap, a Magyar Hirmondó, előbb Ráth Mátyás, majd Mátyus Péter szerkesztésében. A későbbi szerkesztők sorában kitünő irók és tudósok válnak ki, mint Révai Miklós, B. Szabó Dávid, Szacsvay Sándor. Hetenként kétszer, szerdán és szombaton féliv terjedelemben jelent meg. Mig 1780-ban csak ez az egy magyarnyelvü hirlap jelent meg, tiz év mulva a nemzeti lelkesedés lehetővé tette, hogy nyolc lap jelenhetett meg magyar nyelven. A magyarnyelvü hirlapok száma azután folyvást ingadozik, 1804-ben leapad háromra, majd az első megjelenésétől számitott száz év alatt 321-re szökik fel. Hogy azóta milyen fejlődést ért el a magyar hirlapirodalom, azt az ujságolvasó közönség a mondottak alapján maga is mérlegelni tudja.

A nyomdász felelőssége. A védjegynovella (1895 XLI.) 8. §-a értelmében, aki másnak kizárólagos használati jogát képező védjegygyel jogtalanul ellátott árut, ezt tudva, forgalomba hoz vagy árul, továbbá az, aki valamely védjegyet ily célból utánoz, kihágást követ el. Jogszabály tehát az, hogy a nyomdász, aki egy védjegyet képező vignettát szolgailag utánoz a tulajdonos beleegyezése nélkül, mint bitorló büntetendő oly esetben, midőn rosszhiszeműsége megállapitandó. A nyom-

csatorna felé forogtak, magukkal vivén a lebillentyüzött és a csőből kiszabadult betüket a sorzóba, ahol azok egymásmellé helyeződtek. Természetesen nagyon sokszor előfordult, hogy a betük fejjel lefelé vagy megforditva kerültek a sorzóba, ami szükségessé tette ennek a bajnak a megszüntetését. Néhány gépen sinszerü vékonyabb, félköralaku csöveket alkalmaztak, melyek a nagyobb betütartályokból kiindulva, a szedősorzóban futottak össze. Más gépeknél meg szépen felállitva, kézzel rakták a csövekbe a betüket, melyeket szintén előbb közönséges szekrénybe osztottak. Ezeknél a gépeknél a csövek végén a betüket elzáró szelep van, mely a billentyü megnyomására félretolódik, mig a legalsó betü kiszabadul, azután csakhamar ujra elzárja a csövet, hogy az utána lévő betüknek időelőtti kiesését megakadályozza.

Mialatt a gépen való szedés ily nehezen haladt előre, sok feltaláló *osztógép* kidolgozásán fáradozott. Igy a már emlitett magyar *Kliegl* is osztó- és szedőgéppel kisérletezett. Gyüjtés utján kapott 14.000 forintját és V. Ferdinánd által a kincstárból engedélyezett 6000 forintnyi szubvencióját mind felemésztette a kisérletezés, anélkül hogy nagyobb eredményt ért volna el. Az osztógépek feltalálói közül kiemelkedett 1840-ben *Gaubert* párisi mechanikai tanár eredeti eszméjével. Ugyanis, hogy az automatikus osztást keresztülvihesse, minden betünek más-más szignaturát készittetett. Ha neki nem sikerült teljesen az osztógép feltalálása, de az ő eszméje alapján későbbi feltalálók tökéletesen megoldották ezt a kérdést. Ez az eszme jó szolgálatot tett a Linotype osztószerkezetének megkonstruálásánál is.

Ettől az időtől fogva csak ugy versenyeztek egymással a szedőgépek feltalálói, hogy osztószerkezettel lássák el gépeiket. Az utódok folyton felhasználták az elődök eszméit, melyeket ezek nem tudtak kivitelre juttatni. Igy *Sörensen*, egy dán szedő és később mechanikus, Gaubert eszméje alapján 1851-ben megcsinálta szedőgépéhez az első osztógépet, melyért az 1855-iki párisi világkiállitáson aranyérmet is kapott. Az osztószerkezetből a betük különböző szignaturáiknak megfelelő és orgonasipokhoz hasonló függőleges csövekbe estek, onnan ugyancsak a nekik megfelelő bevágásu nyiláson kerültek billentyüzés következtében a szedősorzóba, ahol azok végnélküli sorokká szedődtek.

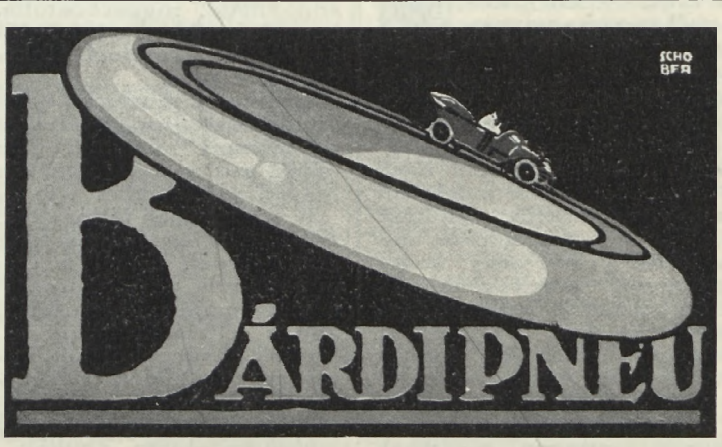

Reklámkártya az Iparművészeti Iskola Évkönyvéből. A szürke gumikeréken kék uton az autó vörös, a szöveg zöld, a vonal alatta kék, a háttér fekete.

Amint látjuk, az első gépek kezeléséhez több emberre volt szükség. Az egyik az osztógépet látta el osztanivalóval, melyet a gépbillentyüzés folytán karok segélyével osztott az egyes csövekbe; a másik a teleosztott csöveket üresekkel cserélte ki és a megtelt csöveket a szedőgépbe helyezte; a harmadik a szedőgépen billentyüzött; egy negyedik a végnélküli sorokat zárta ki a megfelelő szélességre rendes szedősorzó segitségével, miközben a megforditott betüket és egyéb hibákat kijavitotta. A két előbbi munkát segédmunkás is elvégezhette.

1860-ban egy *Felt* nevü amerikai kisérletezett legelőször *önmüködő kizárókészülékkel*. Megemlitésre méltó *Faser* (1862) angol szedőgépfeltaláló is. A londoni világkiállitáson az összes addig feltalált gépe-

---

dász tartozik ugyanis — mielőtt ily megrendelést elfogad — a védjegyhivatalban meggyőződni, vajjon a megrendelt minta nem azonos-e az oltalom alatt álló bejegyzett védjegygyel? Tartozik továbbá érdeklődni az iránt, hogy a megrendelőnek megvan-e a jogosultsága? Annak elfogadható igazolását követelheti, hogy üldözés esetén ő — a nyomdász — mentesitve legyen. A biróság egy konkrét esetben a nyomdászt a bitorlás kihágásában elmarasztalta, mivel önmagában az a tény, hogy a nyomdász a cimkét utánképezte anélkül, hogy nevét rajta feltüntette volna, kétségtelen jelét szolgáltatja rosszhiszeműségének.

Mit olvasnak az asszonyok? Óriási a különbség a közt, hogy mit olvastak az asszonyok régebben és mit olvasnak ma? Néhány évtizeddel ezelőtt az asszonyok semmi egyebet nem olvastak, csak regényt és legszivesebben olvasták azt a banális szerelmi történetet mesélgető regényt, mely „jól végződött". A komolyabb, értékesebb regények már sokkal kisebb közönségnek kellettek. Az a nő, aki régente mást is olvasott, nemcsak regényt, már „kék harisnya"-számba ment s a kék harisnyákon a többi nő csak gunyolódni tudott, a férfiak pedig iszonyodva menekültek tőlük. Mindaz, ami azelőtt a legnépszerübb volt, napjainkban bakfis-olvasmánynyá sülyedt. A legnépszerübb női olvasmány ma a nők jogainak a védelme, különösen a finoman differenciálódott női lélek és általában a lelki küzdelmek rajza. De a mai nő — és ez az első, a főkülönbség a régi és uj világ közt — már mindent olvas. Mindenekelőtt sokkal kevesebb regényt, mint annakelőtte. És az is, aki legszivesebben ma is regényt olvas, egészen más regényeket olvas, mint a régi asszony. Ez csak a mesét és megint csak a mesét kereste, ami a mai regényből meglehetősen hiányzik. De a mai női olvasó nem is ezt keresi a regényben, hanem lélekanalizist, a jellemzést és a hangulatképeket. De hogy az asszonyok és leányok komolyabbak és érettebbek lettek, még inkább meglátszik másféle olvasmányaikon. Népszerü a memoár-irodalom és müvelődéstörténetről szóló könyvek, életrajzok, levélváltások. Különös érdeklődéssel találkozik mindaz, ami a régi és ujabb udvari életről szól, a festőkről és szobrászokról szóló monografiák, majd a laikusok számára irt természettudományos könyvek és végül mindaz, ami a szexuális életről szól, akár tudományos könyv vagy vitairat, akár ilyen témát tárgyaló komolyabb regény. A pikáns olvasmányokat nem szeretik a nők s a legnagyobb idegenkedéssel viseltetnek azon könyvek iránt, amelyeknek a szerzője nő. Ha általánosaknak fogadjuk el azokat a jelenségeket, amelyekre egy bécsi kölcsönkönyvtáros rámutat, azt kell mondanunk: ez már valamelyes megkomolyodás, de még nem az igazi komolyság. Mindebből csak az következnék, hogy a mai nő kevésbé tudatlan és kevésbé ringatja bele magát kártékony illuziókba, mint a régi, de ma is csak aziránt érdeklődik, ami az önszeretetének hizeleg, vagy ami a kiváncsiságát izgatja. Az ismeretekben is csak önmagát keresi. De nem szabad merészen általánositanunk és nagy tévedésbe eshetünk bele, ha a mai nő megitélésében vezérfonalul fogadjuk el e kölcsönkönyvtáros tapasztalatait. Ne felejtsük el, hogy a kölcsönkönyvtárak olvasóközönsége a legrosszabb, a legléhább olvasóközönség. A könyv jobb, komolyabb publikuma az, amelyik a köny-

ket tanulmányozta és azok hibáin okulva, tökéletes gépet akart készíteni. Gépének szállitóképességét azzal fokozta, hogy a vékony betüket tartalmazó csöveket középen, a sorzócsatornához közel, a vastagabb betüket és a ritkábban használt verzálisokat magában foglaló csöveket a szélekre helyezte, melyek távolságukat önsulyukkal pótolták és igy kellő időben jutottak a célhoz. Ennek a beosztásnak megfelelőleg a gyakrabban előforduló betük billentyüi is közelebb voltak a kézhez. Igy van ez a mai Typographnál is.

1871-ben egy *névtelen* német szedő egy osztó-, szedő- és kizárógépet talált fel, melyet egy Kastenbein nevü kereskedő javitott és forgalomba hozott. A Kastenbein-féle gép — igy nevezik — állitólag még ma is üzemben van több német nyomdában. Ez a gép is betüöntődei betüket szed. Ha a sor a megteléshez közeledik — csengettyüszó figyelmezteti erre a szedőt —, akkor a szedő uj sort kezd, mig az esetleg hiányzó kizárást a gép osztja a szavak közé. Kezeléséhez három ember kell.

Reklámkártya az Iparművészeti Iskola Évkönyvéből. Főser és szedésdisz vörös, e feletti rajz s a többi szöveg fekete, keret s a kávé gőze szürke.

A csőrendszerü gépek javitásán egész sereg feltaláló dolgozott, akik közül a legnagyobb eredményt *Thorne* József amerikai feltaláló érte el, aki 1880-ban a már emlitett Sörensen-féle gépet teljesen átalakitotta és ezt bocsátotta forgalomba. Kizáró-készülékének megkonstruálásán mostanában dolgoznak. Eddig végnélküli sorokat szed, amelyeket egy szedőnek kell szedősorzóban a szükséges szélességre kizárni. A Thorne-gép két részből áll: a felső osztókészülékből és az alsó szedőkészülékből. Ezt a két részt egy középlap választja el egymástól, mely lapon olyan bevágások vannak, hogy azon a megfelelő szignaturáju betük billentyüzés folytán a felső osztócsövekből az alsó szedőcsövekbe juthassanak és onnan a gyüjtősorzóba. A Thorne-gép is állitólag még több helyütt üzemben van.

Mielőtt a szedőgéptechnikának egy magasabb fejlődési fokára térnék rá, meg kell emlitenem a tölcsérrendszerü gépeket is. Ezek tulajdonképen csupán a kéziszedést meggyorsitani hivatott készülékek. 1886-ban *Lagermann Sándor* „Typotheter" nevü készülékével lépett a nyilvánosság elé. Ezt a szedőszekrény széléhez erősitették és a kézirat leolvasása után akár két kézzel dobhatták bele a tölcsérbe a betüket, azok szép sorjában egymás mellett kerültek a félköralaku gyüjtőcsatornába és onnan a hajóra. Ha a hajó megtelt, külön kizárókészülék vette át a munkát és a kivánt szélességre zárta ki a sorokat. Praktikusabb volt az *Univerzál* szedőkészülék, mely szintén tölcsérrendszerü volt, de ez csengetyüszóval jelezte, ha a sor a kivánt szélességet elérte. Ahány kizáródarabka még hiányzott a sor megteléséhez, annyit a szedő kézzel dobott a tölcsérbe. Ezek a spáciumok a sor végére kerültek, ahonnan a szedő kézzel osztotta be azokat a szavak közé. Motorikus erő hajtotta. Ilyen gépek a szavak közé. Motorikus erő hajtotta. Ilyen gépek Budapesten is üzemben voltak. De mert egy gyors szedő nélkülük még többet szedett, lomtárba kerültek.

Már 1822-ben egy *Church* nevü amerikai szedő- és öntőgép feltalálásán fáradozott. Sikerült is neki egy komplet betüöntőgépet feltalálnia. Church nagyban megkönnyitette a későbbi soröntőgépek feltalá-

vet annyira megbecsüli, hogy meg is veszi, amelyik nem sajnálja a pénzt a könyvért. Az a publikum, amelyik semmiért sem sajnálja a pénzt, csak a könyvért, csak a könyvön takarékoskodik s törzsökös közönsége tud maradni a kölcsönkönyvtárnak, az az olvasóközönségnek léhábbik sokasága.

A newyorki közkönyvtár 1911. évi működéséről szóló jelentés az alábbi érdekes adatokat tartalmazza, melyeket érdemeseknek tartunk — a *Magyar Könyvszemle* nyomán — a szaktársakkal megismertetni. A közkönyvtár személyzete 927 egyénből állt s kiadásai 1,114.179·95 dollárra rugtak. A gyarapodás 41.134 kötetből és 55.098 füzetből állott, ez utóbbiakat, tárgy szerint csoportositva, két hüvelyk vastagságu kolligátumokba kötik. A könyvtárba 6927 folyóirat jár és az év folyamán 59.053 kötetet, 42.569 füzetet és 72 térképet katalogizáltak. Indexet 1852 folyóiratról készitettek és erre 18.647 cédulát használtak fel. Könyvbeszerzésre, könyvkötésre és előfizetésre 265.921·75 dollárt forditottak. Olvasótermeiben 246.950 egyén fordult meg, akik 911.891 kötetet használtak, a kikölcsönző osztályokból 316.908 olvasó 7,914.882 kötetet vett igénybe. A könyvtárból ez év folyamán 7120 kötet veszett el, vagyis minden 100.000 kikölcsönzött kötetre esik 89 elveszett kötet. A főolvasóterem forgalma 212.522 kötetre rugott, ebből angol és amerikai irodalomra 43.915, egyéb irodalmakra 23.772 kötet esett, vagyis az egész forgalom 21·85 százaléka. A kikölcsönzött 7,914.882 kötetből 4,224.108 kötet volt a regény és elbeszélés, 607.088 kötet pedig az egyéb szépirodalom. Ezenkivül kikölcsönöztek 15.972 kötet operát, 12.074 darab énekhangra és 11.359 darab hangszerre irt zeneművet. A kikölcsönző osztályokban 81.260 idegennyelvü kötet volt, ebből német 37.932, francia 14.363, olasz 6060, cseh 5068, *magyar 4764*, orosz 4165 és jiddis 3206 kötet. A könyvek számát illetőleg tehát a magyar az ötödik helyet foglalja el. Ezzel szemben a német könyvek évi forgalma volt 195.787 kötet. *A magyarok a második helyre kerültek, ami a franciáké 47.961, a jiddiseké 44.837, az oroszoké 38.335, az olaszoké 30.659, a cseheké 27.346 kötet, vagyis a forgalom nagyságát illetőleg a 48.770 kötet,* kivándorlóink értelmi szintjének emelkedettségét bizonyitja. Végül megemlékezik a jelentés a vidéki kikölcsönző-állomások működéséről is. E szerint 1911-ben a könyvtár 872 kikölcsönző-állomás közvetitésével küldte ki vándorkönyvtárait és ez uton 1,113.458 kötetet kölcsönzött ki. Az egy-egy kikölcsönző-állomás által lebonyolitott forgalom maximuma 20.487 kötet volt, minimuma pedig 3 kötet volt. Tizenhét helyen a kikölcsönzött kötetek száma nem haladta meg a tizet.

A könyvek fertőtlenitése nyirkos meleg levegő által. L. B. Nice a Journal of the American Public Health Association egy cikkében különösen ajánlja fertőtlenitésre a forró, nyirkos levegőt, mivel megöli az összes baktériumokat, nem rongálja a könyvet, olcsó és könnyen alkalmazható. 78—80° C. meleg és 30—40% nyirkosságu levegőnek kitett könyvekből 32 óra alatt minden spórátlan baktérium kipusztul, anélkül, hogy a legkényesebb kötés is megrongálódnék. Az oszlop módjára felhalmozott fertőtlenitésre váró könyvek legvaskosabbikába, melyet az oszlop közepére helyezünk, egy hő-

lóinak a munkáját, mert sok alapeszmét rakott le erre nézve. 1872-ben egy *Westcott* nevü ugyancsak amerikai egyes betüket öntő szedőgépet szerkesztett. Billentyüzés folytán az anyaminta az öntőkészülék elé került, ahol a betü megöntődött. Azután a matrica visszament helyére, a megöntött betü pedig automatikus kidolgozás után a gyüjtőcsatornába kerül, ahol betük sorokká képződnek. A gépnek nagy baja volt, hogy a sorokat kézzel kellett kizárni.

Több feltaláló matricákat előállitó gépekkel is kisérletezett. Igy *Livczak* vilnai gépésztanár papirmasszába véste a lebillentyüzött acélbetüket, mig egész oldalra terjedő szöveg vésődött a masszába, melyről aztán száritás után leöntötték a nyomtatásra készlemezt. Hiba volt, hogy a betük nem vésődtek be egyenletesen a masszába, ami a nyomtatásnál elháritható akadályokba ütközött. A Typograph soröntőgép is matricakészitőgépnek indult és sorszedő- és öntőgéppé fejlődött.

Szöveg fekete, keret vörös, kockák vörös-fekete, sas szürke.

Szöveg a a rajz háttere fekete, a kéz s a fekete szöveg alatti tónus szürke, keret s a kar eleje vörös.

Nagy vonásokban vázoltam a szedőgépek fejlődésének utját a soröntőgépekig. Láthatjuk, hogy ezen a téren sincsenek ugrások, hanem a fokozatos fejlődés utján ért el *Mergenthaler*, az egykori órás, tüneményes Linotype-jáig. Azután követte a Typograph, a Monoline. Mind a három soröntőgép.[1] Ezeknek a gépeknek első példányai alig hasonlitanak a mai gyártmányokhoz, annyira javitják, tökéletesbitik azokat, kivéve a Monoline-t, melynek gyártását bizonyos idő mulva teljesen megszüntetik.

A 70-es években a villamos áramnak a szedőgépek szolgálatába való állitásával foglalkoztak többen. Köztük Kliegl is.

Most még röviden a szedőgépeknek egy legujabb fajtájának fejlődési utját kivánom vázolni.

1867-ben egy *Mackie* A. nevü angol nyomdászszedő- és osztógépénél már megtaláljuk a papirszalagot lyukasztó szedőgép eszméjét. De gépe a sok finom részecske romlandó volta miatt nagyon költséges volt. *Johnson* A. Frank 1875-ben Amerikában a Monotype-hoz hasonló szedő- és öntőgépet konstruált, melynek egyik példányán kisérletezésképen a „Times"-t is szedték. *Ditmar* távirórendszerü gépének perforált papirszalagját táviró utján akarta más városokba is továbbitani, de . . . sikertelenül.

Igy jutunk el *Lanston* egyes betüket szedő- és öntőgépéhez, a Monotype papirlyukasztó és öntőgéphez. Ez a két részből álló gép is 1893-ban történt első bemutatása után folyton javul és terjeszkedik, ugy hogy ma már számbavehető versenytársa a soröntőgépeknek.

A Monotype-hez rokonrendszerü gépekkel még mindig folynak kisérletek. Sokat beszéltek szakkörökben két magyar feltaláló gépéről, *Méray és Rozár* Elektrotypograph-járól. Az Elektrotypograph is a Monotype-hoz hasonlóan külön perforáló, billen-

[1] Bővebb leirásukat l. a Grafikai Szemle 1911. évfolyam 87., 104. és 289. lapjain.

mérőt dugunk és a fertőtlenitéshez szükséges időt attól a perctől kell számitani, amikor ez a termométer 70°-ra szökik fel. Ez időpont rendszerint 12 órával azután következik be, hogy a készülék ajtaján levő másik hőmérő elérte a 80° C.-t. A készülék igen egyszerü: galvanizált vasból készült kettősfalu szekrény, melyben a falak közti üst vizzel töltjük ki. A készüléknek két ajtaja van, a külső galvanizált vasból, a belső üvegből. Ez utóbbi belső felületére a termométer és a higrométer ugy van felszerelve, hogy a hő- és nedvességi fokot az ajtón át leolvashatjuk. A könyvek elhelyezésére szolgáló polcok átlyuggatott, galvanizált vaslemezekből vagy sodronyból készitendők. A nedvességet egy a készülék fedeléhez közel alkalmazott vizcsapból valami szivacsos anyagra, pl. fénymáz nélküli cserépre lecsepegő viz elpárologtatásával nyerjük. Egy 2 láb széles, 2 láb mély és 3 láb magas készülékben egyszerre 300—400 iskolakönyvet helyezhetünk el. M. K.

Leonardo da Vinci müveinek nemzeti kiadása. Az olasz állam már régebben elhatározta, hogy összegyüjteti és kritikai módon kiadja Leonardo da Vinci összes iratait és rajzait. Az olasz állam most elsőrendü szakértőkből külön bizottságot alakitott a nagyszabásu vállalkozás megszervezésére. A bizottság elhatározta, hogy nyomban megkezdeti a kéziratok és rajzok lefényképeztetését. Hogy mekkora munka lesz ez, megállapitható abból, hogy körülbelül ötezer lapnyi kézirat és rajz vár lefényképezésre. A fotográfozást az angol király windsori kastélyában kezdik meg, mivel ott őrzik a Leonardói kéziratok igen becses részét. +

Ősmagyar rovásirások. A Nemzeti Irodalmi Társaság tudományos osztályában érdekes szabadelőadást tartott Debreczenyi Miklós nyugalmazott kuriai biró a magyarok őshazájában, Dentumogeriában ma is feltalálható hun-szkita vagy ősmagyar rovásirásról. Ezek az ősmagyar rovásirások a Tisma folyó partján elhuzódó sziklákra vannak felvésve. Kétszáz esztendővel ezelőtt egy orosz hadifogságba esett svéd katona: Strahlenberg Fülöp fedezte fel azokat, de az értelmőket megfejteni nem tudta. Debreczenyi Miklós most ezeket a sziklafeliratokat megfejtette, rendszeresen elolvasta, még pedig akképpen, hogy a hun-szkita, vagyis az ősmagyar rovásirás minden betüjét előbb meghatá l rozta s akkor azt a Strahlenberg általfelfedezett sziklafeliratokra alkalmazta, a mely alapon azután a hun-szkita irások a legnagyobb könnyüséggel elolvashatók. Igy olvasta el az abakáni sziklasirkő-felirást is, amelyet az ősmagyarok Attila halálának a hirére vésték fel az egyik sziklára. Ezek az Oroszországban található sziklafeliratok hajszálnyira egyeznek a Székelyföldön talált rovásirásokkal. +

Amerikai inasiskola. Az elmult esztendő szeptemberében Buffalóban inasiskolát nyitottak nyomdászati ismeretek terjesztésére. Az iskola két kurzusra van osztva. Az első kurzus két esztendőre van tervezve, amelyre tizenhároméves koruktól kezdve iratkozhatnak be a fiuk. A második kurzuson ugyancsak két évig tanitják a haladásra előkészitett inasokat, amelynek során egy kiegészitő tanfolyammal záródik az iskola. Az ügyet Buffaló csaknem valamennyi nyomdatulajdonosa erkölcsi és anyagi támogatásban részesiti, amennyiben az iskola olyan munkaadói nyilatkozatok birtokában van, amelyek szerint a fiuk hetenként egy

tyüzőgépből és külön öntőgépből áll. A perforált kéziratszalag megegyezik a Baudot-féle távirókészülék szalagjával, tehát beleilleszthetők az említett távirókészülékbe, ami által elérhető, hogy valamely fontos eseményt egyszerre több városba sürgönyöznek és a táviratszalagokat az illető városokban levő Elektrotypograph-öntőgépbe helyezve, leönthető a fontos esemény szövege. Tehát egyszerre több városban szedő nélkül megszerezhető ugyanaz a szöveg. A gép óránként 21.000 betüt tudott *volna* továbbitani, ha a találmány kizsákmányolására alakult részvénytársaságok meg nem buktak volna. Rengeteg pénzt emésztettek fel a kisérletek. Most Amerikában, ahova a szabadalmak eladattak, próbálkoznak vele.

Sok kisérlet folyik még manapság is a legkülönfélébb szedőgépekkel, de ezekről érthető okokból nem igen árulnak el sokat az érdekeltek. Prágában egy *Müller* nevü szerkesztő még mindig betüöntődei betüket szedő és osztó géppel kisérletezik. 20.000 betüt igér óránként. Szép szó. Többek között olvastunk egy francia feltaláló Dyotype nevü kétbetüs perforáló- és öntőgépről, továbbá egy Rototype[1] nevü soröntőgépről.

Körülbelül kétszázötven feltalálót mutathat fel a szedőgéptechnika. Ezek közül soknak az energiáját, életerejét őrölte meg a nehéz szellemi és fizikai munka, nem is szólva az óriási pénzáldozatokról. Az első feltalálók közül sokan nélkülöztek, nyomorogtak, pedig övék volt a munka nehezebb vége, mig a lerakott alapeszmék szerint tovább dolgozó későbbi feltalálóké a dicsőség, ha sikerült művüket befejezni. Ebből a rövid leirásból is kitünik, hogy egy felfedező sem találta egymaga fel azt a gépet, melyet ő befejezett, hanem a technikai fejlődés és elődjeinek balsikerei voltak segitőtársai.

Hogy mit hoz a jövő? Ki tudná megjósolni? A jelekből azonban következtethetjük, hogy idővel a gépek a simaszedéssel foglalkozókat teljesen feleslegessé fogják tenni. Mert amint az első szedőgépek használhatóságában nem biztunk s ime most be kell látnunk csalódásunkat, épp ugy csalódunk, ha azt hisszük, hogy nem következik be valamikor az az idő, amikor az iró nem tollat fog ragadni, hogy gondolatait közkincsé tegye, hanem le fog ülni egy irógépszerü könnyen kezelhető géphez, ahonnan a szedő megkerülésével az öntődébe jut majd a kézirata. De ez még soká lesz. Addig is elő kell készitenünk gazdasági helyzetünket arra, hogy a gép, mely ma még rabszolgaságban tartja kezelőinek, az emberiségnek nagy részét, végre is az egész emberi társadalom felszabaditója legyen! HERZOG SALAMON

[1] Bővebb leirását l. Novák Lászlónak „Nyomdászati technikánk fejlődése" c. cikkében a Magyarországi Nyomdászok Évkönyve 1910. évfolyam 12—13. oldalon.

A KÖNYVNYOMTATÓ MUNKAKÖRÉBŐL

Enyvnek folyós állapotban való tartása. 1 kiló jófajta bőrenyvet körülbelül 12 óra hosszat áztassunk vizben és azután a vizzel együtt melegen oldjuk fel. Hogy ezt az enyvoldatot vastaggá tegyük, néhány darabka chromtimsót kell hozzátenni. A masszát azután megkavarjuk és salétromsav megfelelő hozzátételével higan folyóssá tesszük. Az ilyen módon készitett enyv, amennyiben nincs kitéve a nappali világosságnak, hanem sötét helyen vagy szekrényben őrzik, igen hosszu ideig folyós állapotban marad, anélkül hogy kiváló ragasztó erejéből bármit veszitene. MBR. R.

Nyomás. Zsirtartalmu anyagoknak olajoknak stb., a festékhez való keveréséről a szaklapok s igy a Grafikai Szemle is sokszor megemlékeztek, hangsulyozva azok káros hatását, dacára ennek e segédanyagokat még mindig sokszor használják, amit a kezeink közé kerülő nyomtatványok bizonyitanak. Éppen ezért nem tartom feleslegesnek ezek káros hatását röviden összefoglalni: Minden zsirtalmu anyagnak, még a legjobb festékhez való keverése által is, veszit az mélységéből, tompul szine és fénye, száradóképessége lazittatik, még akkor is, ha jó és hatásos száritóanyagok alkalmaztatnak s a zsirtartalom folytán a nyomtatványok még akkor is lehuzódhatnak, ha azok látszólag már szárazak. A lehuzódás és piszkolódás többnyire a csomagolás következtében áll elő s ha a nyomtatványon talkummal való ledörzsöléssel akarunk segiteni, ezzel csak rontunk azon, amennyiben csunyán néz

teljes napi szabadságot kapnak az előadások látogatására. Ezenkivül még külön esti tanfolyam is van, ahol a tanulni kivánó ifjuság szabadon fejlesztheti szaktudását. □

HIVATALBÓL

Pénztári kimutatás 1913. évi május haváról. *Bevétel:* Áthozat a mult hóról 484·63 K. Tiz darab hitelszövetkezeti részjegy (à 10 K) 100·— K. Gutenberg szoboralap 1278·17 K. Ács Mihály-alap 500·— K. Tanoncpéldányokért 9·— K. Tagdijakból 1498·80 K. Összesen 3870·60 K. — Tagsági járulékokból befolyt: Államnyomda 9·40, A Nap 24·—, Apostol 4·60, Athenaeum 65·40, Attila-nyomda 3·20, Bagónyomda 3·40, Baptisták 2·—, Barcza-nyomda 2·20, Biró és Schwarcz 7·—, Breier-nyomda 1·60, Brózsa Ottó 2·—, Budapesti Hirlap 22·40, Budapesti lapvállalat 7·—, Buschmann Ferenc 14·—, Bienenatok-nyomda 1·80, Egyetemi nyomda 7·80, Egyleti tisztviselők 18·—, Elek-nyomda 2·40, Az Életnyomda 23·—, Engel S. és Társa-nyomda 1·—, Európa 7·—, Fővárosi nyomda 2·20, Franklin 81·60, Franklin-fiók 10·20, Fráter és Társa 2·80, Fried és Krakauer-nyomda 1·—, Fischer és Mika 3·80, Galitzenstein-nyomda 10·20, Garai-nyomda —·80, Globus (a Magyarország éjjeli személyzete) 24·60, Grafikai intézet 4·60, Grünhut és Steiner-nyomda 2·—, Hamburger és Birkholz-nyomda 12·20, Hazai hirlapkiadó 10·40, Hedvig Imre 1·80, Hedvig Sándor 3·—, Heller K. és Társa —·80, Heisler és Kózol 1·—, Hornyánszky 25·80, Hungária 8·80, Hunnia-nyomda 7·—, Jókai-nyomda 1·80, Kápolnai-nyomda 1·40, Károlyi György-nyomda 8·20, Kereskedelmi nyomda 3·—, Kellner A. 1·60, Kellner E. 12·40, Kertész-nyomda 2·—, Korvin Testvérek 15·20, Központi 2·—, Községi nyomda 4·60, Kurcz és Fejér 5·20, Légrády 26·20, Löbl D. és Fia 9·20, Löbl Mór-nyomda 4·60, Magyar fénynyomda 2·—, Magyar könyvnyomda részvénytársaság 9·40, Markovits és Garai 2·—, Márkus Samu 6·80, May-nyomda 4·—, Minerva-nyomda 3·—, Muskát Miksa 2·20, Neuwald-nyomda 7·20, Nyugat 4·40, Otthon-nyomda 1·40, Palatinus 2·40, Pallas 46·20, Pannonia 2·—, Pápai Ernő 9·80, Pátria-nyomda 14·60, Pester Lloyd 7·80, Pesti könyvnyomda részv.-társaság 32·20, Pollák és Leopold 2·—, Phőbus-nyomda 2·—, Poporul Román-nyomda 4·—, Posner K. L. és fia 18·40, Radó Izor 5·60, Rigler J. Ede 6·80, Roth József 3·—, Rovó Aladár 3·—, Rózsa K. és neje 3·—, Rusznyák és Türk 1·40, Stephaneum 30·—, Székesfővárosi háziny. 43·20, Schmidl Sándor 3·—, Schmidl és Manheim 1·60, Springer 2·—, Studió-nyomda 4·80, Szűsznyomda 2·—, Thália 19·40, Tolnai 27·20, Unio 2·20, Uránia 8·20, Várnai-nyomda 6·—, Verseny-nyomda 3·—, Világosság 65·40, Weisz Adolf 2·—, Weisz Márton 3·—, Wodianer Fülöp és Fiai 32·40 K. — Vidékről: Keszthely 4·40, Budafok 9·20, Selmecbánya 4·—, Szekszárd 6·—, Zilah 6·40, Turócszentmárton 6·60, Torda 5·20, Kolozsvár 40·20, Székesfehérvár 23·—, Arad 28·60, Debrecen 122·60, Erzsébetfalva 2·40, Nagyvárad 29·40, Marosvásárhely 10·20, Kispest 2·—, Szombathely 4·80, Temesvár 17·60, Nyiregyháza 7·20, Nyitra 4·20, Békéscsaba 15·—, Kassa 9·—, Pécs 10·80, Veszprém 9·40, Lugos 5·60, Nagybecskerek 7·60, Dés 8·60, Győr 23·80, Gyöngyös 3·40, Kaposvár 4·—, Liptó-

ki ezáltal a nyomtatvány, anélkül azonban, hogy ezzel a lehuzódás és maszatolódás lehetőségének elejét vettük volna. Vékony és erősen enyvezett papiroknál végül a festék átütésétől kell tartanunk, amely lehetőség különösen a levegő melegsége által jön létre. Mindezek figyelembe vételével nagyon kívánatos, hogy nyomdai festékek keveréséhez, vagy simulékonynyá tételéhez zsirtartalmu anyagok egyáltalán ne alkalmaztassanak. Nem vonatkoznak az elmondottak azon esetre, ha nagy betükből szedett falragaszt készitünk simitatlan papirra, amikor a festéknek nagyon hignak kell lenni s a munka egyszerü volta és gyors szállithatása végett nem fontos, ha a festék átüt, amit azonban jobb kivitelü falragaszokra mégsem szabad alkalmaznunk. M

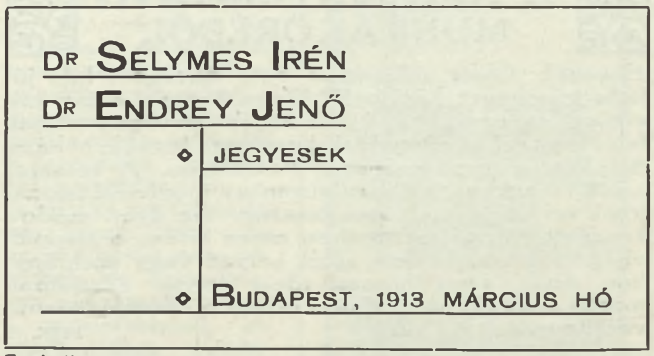

Eredetije meritett papirra van nyomtatva, feketével és selymes zölddel. Fekete a szöveg, mig a kezdőbetük és léniák selyemzölddel let-tek nyomtatva.

A forrásban levő ugynevezett iparművészeti iránynak torzszülötteivel gyakran van alkalmunk találkozni. Állandó rovatot nyithatnánk ezek bemutatására, melyek bizonyára azon elv alapján készültek, hogy manapság csak a megszokottól eltérőt kell előállitanunk s máris modern nyomtatványt kapunk. Ez nem állja meg teljesen helyét. A megszokottól eltérőnek és logikusnak, de mindenekfelett tetszetősnek kell lenni s ha e két tulajdonság megvan a nyomtatványban, ujszerüsége dacára sem lesz csunyának mondható. Bemutatunk az eredetihez teljesen hasonló eljegyzési kártyát, mely az akarás minden jelét viseli magán, de egyuttal azt is bizonyitja, hogy előállitójának még sokat kell tanulnia, hogy kifogástalan modern munkát állitson elő. Sem a sok munka, amelyet rája pazaroltak, a két szin s a jó papir — mindezek a rendelőnek áldozatkészségét bizonyitva — teljesen kárba vesztek a munkánál és sokkal jobb egy szinben előállitott munkákkal lépten-nyomon találkozhatunk. A második szinben nyomtatott vonaldisz — amely az egész szedésnek mintegy fundamentumát képezi — észszerütlen s az iniciálék sem szolgálnak diszül, amit még sulyosbit a második szinnek szerencsétlen megválasztása. A piszkos selyemzöld festék nem nyujtja azt az élénkséget, amelyet tőle vártak. Szembeállitunk ezzel egy ugyancsak kétszinüre tervezett, de a kifogásoltnál egyszerübb megoldást, melynek éppen egyszerüségében rejlik modernsége és kétségtelen, hogy a mi példánk tetszetősebb is. Ismét csak azt kell hangoztatnunk, amit sohasem mulasztunk el elég nyomatékosan hangsulyozni, hogy ilyen kisebb nyomtatványoknál kerüljük a mesterkéltséget, mert ezzel sohasem érünk el sikert. Egyszerü keresetlenséggel, logikus szedéssel és diszszel, valamint jó nyomással feltétlenül csinos, észszerü munkát állitunk elő. G.

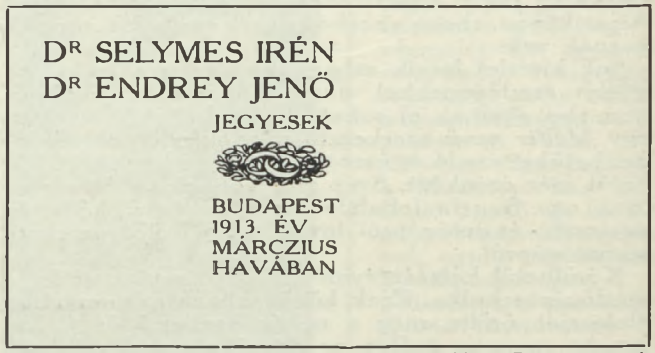

A szemközt látható kifogásolt példa javitott megoldása. Egyszerü sorok alkalomszerü vignettával diszitve. Egy szinben nyomtatva is nagyon jó hatásu munka.

szentmiklós 6·—, Mezőtur 2·80, Miskolc 9·60, Pápa 5·—, Pozsony 4·—, Sopron 12·—, Ungvár 4·— K. Összesen 474·60 K. — Egyesektől befolyt: 26·— K. Főösszeg 1498·80 K. — *Kiadás:* Szerkesztő fizetése, portó és hirdetési jutalék 261·86 K. Törlesztés nyomdaszámlára 500·— K. Áprilisi füzet expediálása 51·19 K. 2000 tagsági jegy nyomatása 50·— K. Irógépre 330·— K. Temesvári és kolozsvári szaktanfolyamra 13·87 K. Május 25-iki szaktanfolyami kiállitás 19·20 K. Műmellékletekre 124·80 K. Horváth E. két könyve 5·— K. Adminisztráció és portó helyben és vidékre 9·88 K. Összesen 1365·80 K. — Készpénz a hó végén 626·63 K. Tiz darab hitelszövetkezeti részjegy (à 10 K) 100·— K. Gutenberg-szoboralap 1278·17 K. Ács Mihály-alap 500·— K. Összesen 3870·60 K.

Tagsági forgalom 1913 május hóban. *Beléptek a Körbe:* Geiger Károly (A Nap), Löwi Mór (Szűsz), Berkó Antal (Elek), Altmann László (Egyetemi), Ivanek István (Franklin), Deschelák Árpád, Lukács Géza (Hunnia), Győri Károly (Hungária), Markovits Hermann, Pollák György (Hamburger és Birkholz), Szeley Ferenc (Kurz és Fejér), Eckstein Jenő, Fuchs Ede, Vizmathy Imre (Székesfővárosi), Müller Dezső, Weinberger Géza (Thália), Schöck Károly (Tolnai), Blau Miksa, Lichtenstern Jenő (Uránia), Majdán György, Nagy Gy. Gyula, Weiner József (Világosság), Bernáth Mór (Wodianer), Ikotits József, Katona Imre (Békéscsaba), Kulcsár András, Szőllősi Jenő (Debrecen), Fadgyas József, Frühwirth Károly, Gantner Jenő, Kőmüves József, Reinthaller Ernő, Wiesner Ödön (Győr), Bráz Zsigmond (Kaposvár), Balogh János, Beke Gábor, Berkes Ferenc, Fánya János, Fuszek Kálmán, Gyenes János, Halasy István, Hegedüs Imre, Gichner Gábor, Kapás Ferenc, Kiss András, Kovács Zoltán, S. Kováts László, Kun Mihály, Molnár Vince, Papp Ferenc, Steiner Simon, Spitzer Dezső, Spitzer Vilmos, Stark Jenő, Szabó Imre, Tokay János, Voloszynovich Béla, Weisz Mór (áprilistól), Rigó István, Lulecsky Gyula (májustól, Kecskemét), Mojsza János (Keszthely), Békési József, Grósz Gyula, Jencsel József, Klein Péter, Kubányi Jenő, Katz Bernát, Kiss László, Ludvig István, Losonczy Jenő, Majtényi József, Petró János, Rácz Ödön, Reiner József, Steiner Ferenc, Schwarcz Árpád, Steinhübel Gyula, Seemann Antal (Miskolc), Antal Gyula, Fazekas János, Kozma István, Lokáncz József, Orosz Károly, Schmidt Mihály (Nyiregyháza), Molnár János (Sopron), Borbola Károly (Szeged), Ardon Oszkár (Veszprém). Hátralék miatt törölve 68 tag. A hó végén 10 tiszteletbeli, 1656 rendes, összesen 1666 tag.

A Magyarországi könyvnyomdászok és rokonszakmabeliek szakköre kiadása. Felelős szerkesztő Wanko Vilmos. Főmunkatárs: Gondos Ignác. — Világosság könyvnyomda rt. Budapest, VIII. ker., Conti-utca 4. sz.

Egyetemi városban, 54 év óta fennálló, modernül berendezett nyomdaüzlethez, mely évenként 120 ezer korona állandó munka felett rendelkezik a jól bevezetett napilapja is van, készpénzbefektetéssel

társ kerestetik.

Szakember előnyben részesül. Irásbeli ajánlatok „Egyetemi város" jelige alatt e lap kiadóhivatalába intézendők.

Mesterszedő-szaktársaink figyelmébe

ajánljuk pályázatunkat, melyet a „Grafikai Szemle“ szövegoldalainak szedéselrendezésbeli megoldására irtunk ki. A részletes pályázati feltételek lapunk március havi füzetének 66. oldalán olvashatók; ajánljuk azonban, hogy a pályázni szándékozó szaktársak lapunk főmunkatársától Gondos Ignác szaktárstól (VI. kerület, Bajnok-utca 14. szám, I. emelet) bővebb felvilágositást kérjenek. Beküldési határidő: szeptember hó 30.

LESSING-ANTIQUA

MINT KÖNYV- ÉS CÍMIRÁS ELSŐRANGU!

WILHELM WOELLMER'S

BETÜÖNTŐDÉJE ÉS RÉZLÉNIAGYÁRA / BERLIN SW 48

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁRA / BUDAPESTEN

Könyvnyomdai gyorssajtók vasuti rendszerü menettel. Könyvnyomó gyorssajtók két- és négypályás görgő-járattal. Kromótipiai gyorssajtók röviditett ivkivezetőkkel és gyürüs kirakódob segélyével. Kétfordulatu gyorssajtók elölkirakóval. Könyomdai gyorssajtók görgő-pályával. Könyomdai kézisajtók és könyvkötészeti gépek

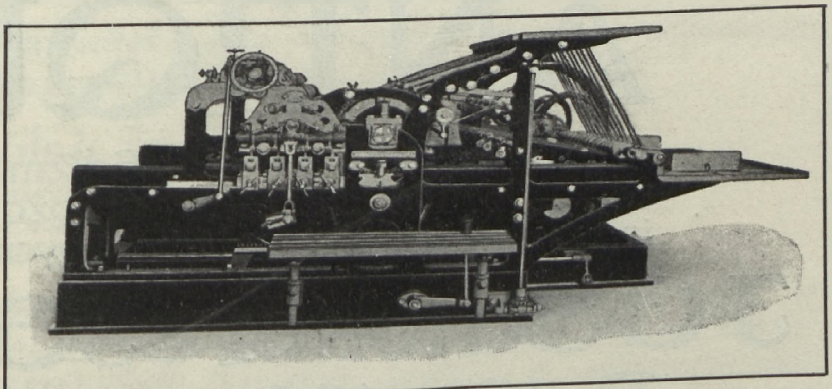

Körforgó nyomógépek ujság- és illusztrációnyomásra, meghatározott és változtatható ívnagyságok számára készülnek.

CINKOGRAFIAI
MŰINTÉZET

KOBLINGER GYULA

BUDAPEST, VII. KER.,
CSENGERY-UTCA 22.
TELEFON-SZÁM 14-61

KÉSZIT MINDENNEMÜ KLISÉKET MÜVEKHEZ, FOLYÓIRATOKHOZ, VALAMINT ÁRJEGYZÉKEKHEZ, HIRDETÉSEKHEZ. ÉPITÉSZETI STB. TERVEKET FOTOLITOGRAFIAILAG SOKSZOROSIT

GRAFIKAI SZAKÜZLET

KAUFMANN GYULA

BUDAPEST, VII
KERTÉSZ-UTCA 48. SZ.
TELEFON-SZÁM 75-48

KARL KRAUSE
gépgyár, Leipzig
POPPELBAUM
cs. és kir. udv. betüöntőde
R. GERHOLD
rézmetsző müintézetének
KIZÁRÓLAGOS KÉPVISELETE

KÖLTSÉGVETÉSSEL, ÁRAJÁNLATOKKAL DIJTALANUL SZOLGÁL

SALZMANN ANTIQUA

A festő és grafikus Max Salzmann eredeti rajza. Művésziesen kidolgozott accidens irás. Katalogszedésnek nagyon ajánlható

J·G·Schelter és Giesecke

Betűöntőde Leipzig

Vezérképviselő: Pollák Mór, Budapest V, Géza utca 3 I/1

VOGTLÄNDISCHE MASCHINENFABRIK A-G

PLAUEN I. V.

EURÓPA LEGNAGYOBB KÖRFORGÓGÉPGYÁRA

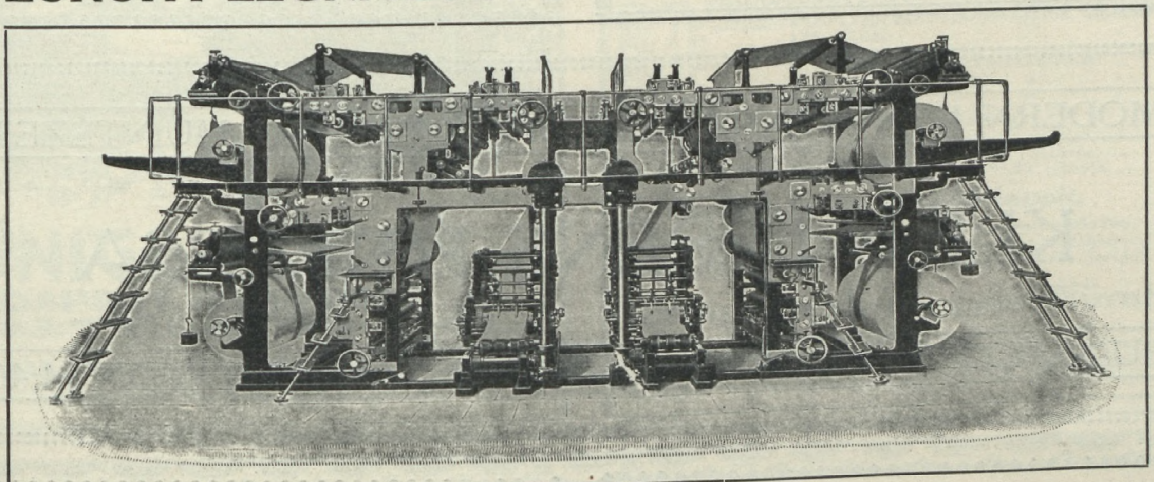

Legnagyobb munkaképességü 64 oldalas négytekercses, teljesen szalagnélküli körforgógép

64, 60, 56, 52, 48, 44, 40, 36, 32, 30, 28, 26, 24, 22, 20, 18, 16, 14, 12, 10, 8, 6, 4 és 2 oldalas hirlapok nyomtatására és hajtogatására.

Ezen körforgógép-tipusból eddig 40 darab részint szállittatott, részint megrendelés folytán épités alatt áll.

Az utolsó öt év alatt 100 darab

négy- és kéttekercses körforgógép, 64 illetve 32 oldalas lapok nyomtatására szállittatott, illetve megrendelés folytán épülőfélben van. Felülmulhatatlan teljesitőképesség!

Mindenféle körforgógépek gyártása ujság-, illusztráció-, mű-, jegy- és hasonló nyomtatványok nyomtatására. A legmodernebb öntődei berendezések. Komplett gyorsöntőgép Rotoplate. Hajlitó- és adjusztálógépek

Számitások és árvetések készséggel adatnak. Képviselő Magyarország és Ausztria részére

PAUL KEIL, WIEN XVIII1, STERNWARTESTRASSE 25

FISCHER ÉS MIKA BETÜÖNTŐDE R.-T. BUDAPEST

VI, RÉVAY-UTCA 6. SZ. TELEFON 28-62

Elvállal egész nyomdai berendezéseket. Célszerű és divatos könyv- és cimbetükből nagy választékot tart. Készletben tart: szerb és héber betüket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betüszekrényeket és állványokat a legjobb minőségben. Ajánlja szab. nyomdai vonalzó berendezését táblázatszedéshez. Egy oktáv garnitura 20 K

Szükségünk van
a Grafikai Szemle
1913. évi január havi számának
néhány példányára. Ez uton kérjük a tisztelt házi és vidéki helyi pénztárosokat, hogy az esetleg fennmaradt példányokat azonnal küldjék be.
Tiszta és teljes példányokat 60 fillérért visszaveszünk.

MODERN KÖNYVKÖTÉSZET ÉS ARANYOZÓ MŰINTÉZET

KLEIN FERENC ÉS TÁRSA

BUDAPEST, VI, DESSEWFFY-UTCA 43. SZÁM. TELEFON 54-46

BERLINI KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁR

HANS WUNDER

G. m. b. H.

Könyv- és könyomdai, fekete és szines festékek. Legjobb minőségü **Germania**-hengeranyag bármely rendszerü gép számára (körforgógéphez is). Különlegesség: **Gloria**, (festékpótanyag), a festék lehuzódását meggátolja. Fénykék **Perga**, nagyon elterjedt s szivesen veszik. **Wunder**-fekete, fénylik és gyorsan szárad, ezért igen ajánlatos árjegyzékek nyomásához. Könyvkötőfestékek. Átnyomó-papirok: **Rekord**, berlini és transparent

VEZÉRKÉPVISELŐSÉG ÉS EGYEDÜLI RAKTÁR:
GOLDSTEIN ADOLF, BUDAPEST
VII, KAZINCZY-UTCA 32. SZÁM. TELEFON 23-41

RIGLER JÓZSEF EDE

PAPIRNEMÜGYÁR RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG BUDAPEST

Boritékok

minden nagyságban és minőségben kaphatók. Külön készitésü boritékok gyorsan és jutányos áron készittetnek. Ablakboriték-különlegességek. Gyászkeretü boritékok készitése. A különféle boritékok gyártására a legmodernebb gépek állanak rendelkezésünkre

KÖNIG és BAYER-nél
BUDAPEST, VII. KAZINCZY-U. 32.
4-83: TELEFON: 4-83.

MINTÁK, AJÁNLATOK ÉS VÁZLATOK DIJMENTESEK. FELVÉTEL HÁZON KIVÜL IS

Tömöntvény-alátétek.

I. Szoritókapcsok (facette) és ürpótlók,

pontos kidolgozásuk folytán a legelterjedtebbek és legkedveltebbek

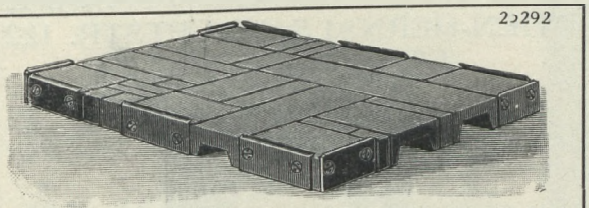

Kvartoldal: 4 sarok-, 2 középszoritókapocscsal és ürpótlókkal.

TELJES TÖMÖNTVÉNYALÁTÉT-KÉSZLETEK:		Márka
BI: 4 8° oldalhoz à 11 17 cm sarokszoritókapcsok, ürpótlók		33.50
BII: 8 8° „ à 11 17 cm „ „ „		67.—
BIII: 16 8° „ à 11×17 cm „ „ „		134.—
BIV: 4 4° „ à 17×22 cm sarok- és középszoritók, „		59.—
BV: 8 4° „ à 17×22 cm „ „ „ „		118.—
BVI: 4 folio „ à 22×34 cm „ „ „ „		109.—

AZ ALÁTÉT-ÜRPÓTLÓK EGYSÉGÁRAI:	
„Blanco" alátét ürpótlók 1000 négyzetcentiméternyi felülethez	25.—
Sarok- és középszoritókapcsok darabja, 4×4 cicerós	—.70
8×12 cicerós	1.—

II. Csatornás vasalátétürlapok,

mindenféle nagyságban és rendszerben gyártva. - Árak: négyzetcentiméterenként **3 pfg.** — 3 cicerós szoritókapocs **35 pfg.** 4 cicerós szoritókapocs **40 pfg.** — uj hajócskák, darabja **55 pfg.**

Kempewerk-gépgyár, Nürnberg

Különlegességei: tömöntődei, chemigrafiai és galvanoplasztikai gépek és a nyomtatóiparban használatos mindennemü vasanyagok. Magyarországi képviselő: GOLDSTEIN ADOLF grafikai szaküzlet, Budapest, VII., kerület, Kazinczy-utca 32. szám. Telefon 23-41.

STEMPEL D

BETÜÖNTÓDE – R.-T. – FRANKFURT AM MAIN
RÉZLÉNIAGYÁR

Gyártja a Mergenthali szedőgépbetüit kézi szedésre való használatra. Galvanoplasztika. Vésnöki intézet. – Kiválóan szép és praktikus újdonságok a modern nyomdai munkák kiviteléhez, úgymint, könyv-, akcidens-, körlevél- és irott betükből, iniciálék, körzetek, vignetták stb kivitel minden országba. Ékezetek minden nyelvhez. Mintákkal készséggel szolgál a magyarországi vezérképviselet

Silberer Adolf, grafikai szaküzlet

BUDAPEST, VII, AKÁCFA-UTCA 45 TELEFON 152-11

Josef Anger & Söhne

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTŐDE
WIEN-HERNALS, HAUPTSTR. 122

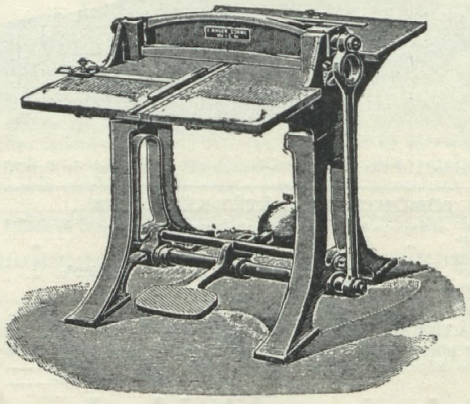

Szállit legujabb és legjobb szerkezetü gépeket könyv- és könyomdák, papirgyárak, könyvkötők, üzleti könyveket készitő gyárak, dobozgyártók részére legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel. Magyarországi képviselő

Silberer Adolf, grafikai szaküzlet Budapest, VII, Akácfa-utca 45. Telefon 152-11

CS. ÉS KIR. UDVARI BETÜÖNTŐDE, RÉZLÉNIAGYÁR ÉS VÉSŐINTÉZET

BRENDLER KÁROLY ÉS FIAI

WIEN, VI. BEZ., MILLERGASSE 23.

Szállit teljes nyomda- és tömöntöde-berendezéseket a legmodernebb anyaggal a legolcsóbb és legkényelmesebb fizetési feltételek mellett

Magyarország és az összes Balkán államok vezérképviselője:

Tanzer Miksa grafikai szaküzlet, Budapest, VII, Akácfa-utca 50. sz. Telefon 13—70

Költségelőirányzatokat és mintalapokat készséggel dijmentesen rendelkezésre bocsájtunk

HERBST S. FOTOKEMIGRAFIAI MŰINTÉZET

Budapest, VIII, Bezerédi-u. 19 (saját ház)

TELEFON: JÓZSEF 4-24. SZ.

A legtökéletesebb és legjobb gépekkel felszerelt műintézet elfogad minden a reprodukáló szakba vágó munkák kifogástalan kivitelét. Különösen ajánlja rézbe maratott címke-készitményeit mindennemü ipari célokra.

Különféle klisék ipari célokra raktáron

TELEFON: JÓZSEF 4-24. SZ.

Megrendelő!
Az iroda azért van,
hogy pénzt vigy oda.
„Az idő pénz!"
Herbst jelszava,
Ne szólj sokat és
menj haza.
A kiszolgálás Herbstnél jó és pontos,
És ez a megrendelőnél fontos.

Figyelmeztetjük ciklushirdetésünkre

VOLDER MÓR
BUDAPEST·VIII·KER
HUNYADY·UTCA·32
KULSŐGYÁR
TELEFON·JÓZSEF
552·ALAPITVA·1863

MASCHINENFABRIK AUGSBURG-NÜRNBERG A.G.

Augsburgi körforgógépek és gyorssajtók.

Kitünő előnyük legegyszerübb alkotás, legnagyobb gyorsaság és kiváló biztonság. — Eddig szállitott mennyiség 10300 drb körforgógép és gyorssajtó.

Képviselő Ausztria-Magyarország részére
Josef POLACSEK, Wien,
IV. kerület, Belvederegasse 3. sz.

MAN

BMD

Mergenthaler Setzmaschinen-Fabrik G. m. b. H. Berlin, N. 4.

MINDEN TUDAKOZÓDÁSRA
az a felelet és a szakemberek bizonyitják, hogy a

LINOTYPE

szedőgépek a legelőnyösebbek és teljesitő képességük minden szedésnél a leggazdaságosabb. A 8-féle tipus nagy választéka és a folytonos ujitások, javitások minden üzemhez alkalmassá teszik a Linotype-szedőgépet. — Mivel pedig a

MERGENTHALER-FÉLE KOMPLETT-BETÜÖNTŐGÉP

a Linotype matricáival teljesen azonos kéziszedéshez való betüket önt, minden jó szakférfiu csak Linotype-szedőgépet rendel.

Vezérképviselet: Ausztria-Magyarország és az összes Balkán államok részére:
Gutenberg-Haus Gebr. Geel, grafikai szaküzlet
Wien VII, Lerchenfelderstrasse 37
Távirati cim: Geel Wien Fiókok: Budapest, Prága
MAGYARORSZÁGON KÉPVISELI: KRAMMER LIPÓT, BUDAPEST, VI, BAJNOK-UTCA 26. SZÁM

HENGERÖNTŐ-MŰHELY LAPOS ÉS KÖRFORGÓ-GÉPEKHEZ. OLCSÓBB ÉS JOBB AZ OTTHONI ÖNTÉSNÉL

Első magyar könyv- és könyomdai festék- és hengeranyag-gyár

Berger és Wirth

Budapest, IX. ker., Márton-utca 19

Telefon: József 6-35

Ujság-, diszmű-, illusztráció-, mű- és mindenfajta szines festékek, kencék, bronzok a grafikai iparágak számára. "Bianka", "Patent" és "Viktoria" hengeranyagok kockázott és sima táblákban.

TÖRZSGYÁR: LIPCSE. FIÓKGYÁRAK: BARMEN, BERLIN, SZENTPÉTERVÁR, FLORENZ, PÁRIS, LONDON, NEWYORK

HERMANECI PAPIRGYÁR

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST VI, GYÁR-U. 38

GYÁRT: FINOM, FAMENTES IRODAI ÉS MERITETT, RAJZ- ÉS SZINES PAPIROKAT, STB. ROTÁCIÓS PAPIR GYÁRTÁSA

AUTOTIPIA FOTOTIPIA

TELEFON 679

Készit horgany- és rézmaratásu kliséket a legszebb kivitelben. Házonkivüli felvételeket, ugymint épitmények, gépek, tájképek, festmények és iparművészeti tárgyakról a legjutányosabb árak mellett.

FOTOLITOGRAFIA

TELEFON 679

RÉZLÉNIAGYÁRTÁS, TÖMÖNTÖDE ÉS NAGY MECHANIKAI MŰHELY

GALVANOPLASZTIKA, ÓLOMZÁRGYÁRTÁS ÉS BÉLYEGZŐMETSZÉS

ELSŐ MAGYAR BETÜÖNTŐDE

Dus raktárt tart magyar és minden idegen ékezetü könyv- és cimbetükből, valamint körzetek, rézléniák és különféle felszerelési anyagokból.

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, VI. KERÜLET, DESSEWFFY-UTCA 32.

TELEFON 23-70. SZ.

Teljes könyvnyomdai berendezések — gyorssajtókkal egyetemben — a legjutányosabb feltételek mellett, rövid idő alatt foganatositttatnak.

EGYETEMES TABELLAALAPZAT, CZETTEL ÉS BENDTNER SZABADALMA

JULIUS KLINKHARDT
BETÜÖNTŐDÉJE ÉS RÉZLÉNIA-GYÁRA
LEIPZIG
LIEBIGSTRASSE 4–8

Modern és izléses betük, körzetek stb. elismert elsőrendü kemény anyagokból. Tömöntőde, galvanoplasztika, bélyegmetszés, rézléniagyár, vésnöki intézet, szerszámgyár

Mintakönyveket szivesen küldenek a cég magyarorsz. képviselői

GROSZ ÉS KALLÓS
GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST, VIII, JÓZSEF-KÖRUT 9
TELEFON JÓZSEF 40—02
Nyomdaberendezések minden nagyságban a legrövidebb idő alatt eszközöltetnek

KRAUSE

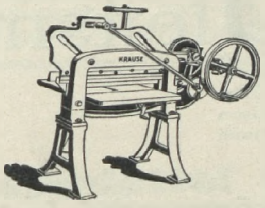

Vágógépek

Legujabb és javitott szerkezettel, teljesen vasból és acélból. Pontos késvezetéssel, könnyen igazitható késtartóval és asztallal. E vágógépet kettős kerékszerkezet hozza működésbe.

Karl Krause gépgyár **Leipzig 13**
Képviseli: KAUFMANN GYULA grafikai szaküzlete, Budapest, VII., Kertész-utca 48. szám. Telefon 75-48

Ne vásároljon semmiféle

Ha bármilyen gépjavitásra van szüksége szólitsa fel a ***József 11-91*** *telefonszámot*

perforálógépet, perforálóléniát, számláló és számozógépet lábhajtásra, kézi számozókészüléket, jegynyomó-, számozó- és füzőgépet, sodronyt, vágógépet, karton- és papirlemezvágóollót stb., mielőtt árajánlatot nem kérne a

Herrmann és Karig gépgyártól
Budapest, VIII. kerület, Mária-utca 24—26. szám

Admiral! Utolsó ujdonság!

A legsikerültebb betüöntődei termék! Előkelő metszése és formája miatt rendkivül hatásos!

Wilhelm Woellmer's betüöntődéje
és rézlénia gyára : Berlin SW 48

Gleitsmann E. T.

Brüsszeli világkiállításon 1910: Grand Prix. Turini világkiállításon 1911: versenyen kivüli jurytag.

könyv- és kőnyomdai festékgyárak Budapest

Különlegesség: gyorsan száradó fekete festékek. Könyvnyomáshoz: CITO. Könyomáshoz: PERFEKT. A festékek több minőségben és különféle árakban kaphatók. Szines festékek. Kencék. „Saxonia“ hengeranyag.

Képviseli: Tanzer Miksa, grafikai szaküzlet Budapest, VII, Akácfa-utca 50. Telefon 13-70

IV. WEINWURM-ANTAL

BUDAPEST, IV. KÁROLY-UTCA 3.

KÁROLY-UTCA 3. szám **BUDAPEST** KÁROLY-KÖRUT SAROK

LEGRÉGIBB GYORSSAJTÓGYÁR AZ EGÉSZ BIRODALOMBAN. ALAPITVA 1848. GYÁR: MÖDLING. WIENI FIÓKTELEP: III, WEISSGÄRBERSTR. 22—24.

Mödlingi Gyorssajtógyár

ezelőtt: Kaiser L. Fiai R.-T.

Magyarországi képviselet: Róna József mérnök, szerelő- és gépműhelye, Budapest, III., Bécsi-ut 42. Telefon-szám 54-48.

Egyszerü könyvnyomdai gyorssajtók vasuti és körmozgásu menettel. Kromó- és autotipia-gépek frontkirakóval vagy anélkül. Rapid-gyorssajtók görgőjárattal. „Doppelrapid“ Miehle-rendszerü kétfordulatu gyorssajtók. Különleges körforgógépek gyártása. Tökéletes kivitel, gyors és igen könnyü járás. Különféle uj és javitott gépek nagy raktára.

WALDMANN FERENC

BUDAPEST, V, FALK MIKSA-U. 13

PAPIRGYÁRI RAKTÁR

CÉGJEGYZŐK: ACZÉL MÁRTON, BILD LIPÓT. TELEFON INTERURBAN 96—19 ÉS 142—51

Állandó nagy raktár a nyomdászati szakmában előforduló papirban. Több előkelő papirgyár lerakata. Különlegességek: különféle boriték- és levélpapir, kromó-, illusztrációs nyomó- és könyvpapirokban. Kivánatra papirmintákat azonnal küldünk ingyen és bérmentve

WOLLÁK JENŐ : BUDAPEST

GABONA-, ŐRLEMÉNY-, ERŐTAKARMÁNY-ÜGYNÖKSÉG ÉS BIZOMÁNYI ÜZLET

LEVÉLCIM: Wollák Jenő, V. Budapest, 5-ös posta, postafiók 93 • SÜRGÖNY-CIM: „Fourrage Budapest“, délelőtti táviratok „Fourrage Budapest tőzsde“ is küldhetők • TELEFON: helyi és interurban 150-91. TŐZSDEIDŐ ALATT délelőtt 1/2 10 órától 1 óráig: Budapest gabonatőzsde, Wollák Jenő hivandó

Duna- és tiszavidéki kismalmok eladási irodája

ÜZLETÁGAK:

Az összes gabonafélék bizományi vétele és eladása

Előlegüzletek gabonanemüekre

Határidős tranzakciók közvetitése

SPECIÁLIS CIKKEK:

Korpa, konkoly, takarmányliszt, pogácsa, melasse, malátacsira stb.

Vetőmagvak, műtrágyafélék

Gépek, olajak, kencék képviselete

Belföldi és külföldi szénképviseletek

Zsákok és ponyvák kartellen kivül

Van szerencsém tisztelettel értesiteni, hogy Budapest telephelyiyel

WOLLÁK JENŐ

törvényszékileg bejegyzett cég alatt

GABONA-ŐRLEMÉNY (KORPA, KONKOLY, LISZT STB.) ÉS ERŐTAKARMÁNYBIZOMÁNYI ÜZLETET ILLETVE ÜGYNÖKSÉGET

alapitottam. Több mint egy évtizedet töltöttem a szakmabeli előkelő cégeknél, jórészt vezető állásban. Alaposan ismerem a bel- és külföldi termelő és fogyasztási piacokat. Rendelkezem a szükséges anyagiakkal, tehát nemcsak teljes szakavatottsággal, hanem modern szervezettséggel, mozgékonysággal, intenziven foglalkozhatom a kezemre adott üzletekkel. Széleskörü összeköttetéseim és képviseleteim révén pedig mindenkor a legmegfelelőbb ügyféllel hozhatom össze, annál is inkább, mert a fősulyt az ügynöki tevékenységre helyezem, amibe azután teljes ambicióval be akarom vinni egyéni tisztességemet és lelkiismeretességemet. Éppen ezért remélem, hogy kitüntető bizalmával és támogatásával megtisztel. Alanti cégjegyzésem szives megjegyzését kérve, maradok szolgálatára készen kiváló tisztelettel

Budapest,
1913 julius

Wollák Jenő

Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem
KÖNYVTÁR
SZEGED

A „KÉZ KEZET MOS" ÖNSEGÉLYZŐ ÉS JÓTÉKONYCÉLU ASZTALTÁRSASÁG F. HÓ 31-ÉN HÉTFŐN ESTE 8 ÓRAKOR SAJÁT HELYISÉGÉBEN (IX. LÓNYAI-UTCA 36. SZ.) SAJÁT PÉNZTÁRA JAVÁRA

JELMEZ-BÁLT

RENDEZ, MELYRE ÖNT ÉS BECSES CSALÁDJÁT TISZTELETTEL MEGHIVJA A RENDEZŐSÉG. BELÉPŐJEGYEK SZEMÉLYENKINT 2.50 KORONA. A PÉNZTÁRNÁL 3 KORONA. ELSŐRENDŰ ZENE. KITŰNŐ BÜFÉ. ELSŐRENDŰ ITALOK. MÜSOR 60 FILLÉR. RUHATÁR 20 FILLÉR. VÉGE 5 ÓRAKOR.

1. példa

A DEBRECENI IPAROSOK

1913 AUGUSZTUS HÓ 4-ÉN HÉTFŐN ESTE 8 ÓRAKOR A DEBRECENI IPAROSOK EGYESÜLETÉNEK HELYISÉGEIBEN TOMBOLÁVAL EGYBEKÖTÖTT MULATSÁGOT RENDEZ, MELYRE A NAGYBECSŰ CIMET ÉS BECSES CSALÁDJÁT TISZTELETTEL MEGHIVJA A RENDEZŐSÉG. BELÉPŐ-JEGYEK SZEMÉLYJEGY 2 KORONA, CSALÁDJEGY 6 KORONA. A ZENÉT KUTHI FERENC JÓNEVÜ CIGÁNYZENEKARA FOGJA SZOLGÁLTATNI

2. példa

A M. Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem
KÖNYVTÁRA
SZEGED

„A modern meghivók szedése“ című cikkünk egyik példája. Tervezte Romberger Tivadar.

MEGHIVÓ

A vas- és fémmunkások szövetsége 1913. évi junius hó 8-án, vasárnap a Kis-féle vendéglő összes helyiségeiben (VII. kerület, Aréna-ut 26), saját könyvtáralapja javára nagyszabásu

MAJÁLIST

rendez, melyre a szövetség tagjai és jóakarói tisztelettel meghivatnak. A majális délután pont 3 órakor veszi kezdetét és élvezetes kabaréműsorral, polgári házassággal, képviselőválasztással, tánccal lesz egybekötve. A tánc kezdete délután 5 órakor, melyhez a zenét jóhirü cigányzenekar szolgáltatja

Belépőjegy előreváltva 1·20 K, a majális napján a pénztárnál 1·40 K. Kedvezőtlen idő esetén a következő vasárnap, 1913 junius 15-én tartjuk meg a majálist.

3. példa

M. kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem
KÖNYVTÁR
SZEGED

M. KIR. FERENC JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEM
KÖNYVTÁRA
SZEGED

„A modern meghivók szedése“ cimü cikkünk egyik példája. Tervezte Romberger Tivadar.

MEGHIVÓ

A BUDAPESTI SZABÓSEGÉDEK EGYESÜLETE
1913 JULIUS 20-ÁN, SZOMBATON
AZ EGYESÜLET HELYISÉGÉBEN (II, DISZ-TÉR 2)
KÖNYVTÁRALAPJA JAVÁRA

TÁNCESTÉLYT

RENDEZ
MELYRE T. C. URAT ÉS BECSES CSALÁDJÁT
TISZTELETTEL MEGHIVJA A RENDEZŐSÉG
BELÉPŐDIJ: SZEMÉLYJEGY 1 K, CSALÁDJEGY
(1 ÚR ÉS 2 HÖLGY RÉSZÉRE) 2 K.
KEZDETE ESTE 8 ÓRAKOR
A ZENÉT EGY ELSŐRENDÜ CIGÁNY-
ZENEKAR SZOLGÁLTATJA

JEGYEK ELŐRE VÁLTHATÓK A SZABÓMUNKÁSOK SZAK-EGYESÜLETÉBEN. ◆ FELÜLFIZETÉSEKET KÖSZÖNETTEL FOGADUNK ÉS A SZABÓK SZAKLAPJÁBAN NYUGTÁZUNK

4. példa

M. Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem
KÖNYVTÁRA
SZEGED

Meghívó

Jegyek előre váltva kaphatók az intéző-bizottságnál (V. ker. Ferenc József-tér 3), a rendezőség tagjainál és a versenyek megkezdése előtt a helyszínén. A pálya kényelmesen megközelíthető a budapesti közuti vasutak 19., 69. és 73. számu kocsijain. A verseny után külön társaskocsik és villamoskocsik közlekednek.

A Szalon Club tennis csapata 1913 augusztus hó 20-án, délután 4 órakor tartja meg első nyilvános házi versenyét Zuglóban, a Hajtsáruti versenypályáján, melyre nagybecsű Cimet és kedves hozzátartozóit tisztelettel meghívja a rendezőség. / Belépőjegy előreváltva 1 kor., a pénztárnál 1 kor. 50 fill. / Hőlgyek belépődíjat nem fizetnek. / A tennis versenyt megelőzőleg football csapatunk a Pozsonyi Torna Club football csapatával tartja mérkőzését a club diszelnőke által felajánlott serlegért. A közönség szórakoztatására szolgáló zenét a cs. kir. 44. gyalogezred zenekara szolgáltatja.

5. példa

A·HEVESI·IFJAK·EGYESÜLETE

folyó hó 20-án hétfőn este 8 órakor a Kovács-féle vendéglő összes termeiben humoros előadással egybekötött

TÁNCZESTÉLYT

rendez, melyre t. cimedet és becses családját tisztelettel meghívja a rendező-bizottság. / A zenét egy hírneves cigánybanda fogja szolgáltatni. Belépő díj személyenként 1.20 korona.

Kitűnő ételekről és italokról a rendezőség gondoskodik.

Felülfizetések köszönettel és hírlapok utján nyugtáztatnak

A mulatság tiszta jövedelme jótékony czélokra fordíttatik

6. példa

A „Meghívók szedése" cimű cikkünk példái.

M. Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem
KÖNYVTÁRA
SZEGED

„A modern meghivók szedése“ című cikkünk egyik példája. Tervezte Romberger Tivadar.

MATINÉ-MEGHIVÓ

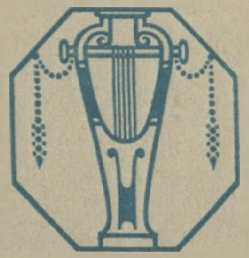

A KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETÜÖNTŐK SZERVEZETE A MUNKANÉLKÜLI ALAP JAVÁRA 1912 MÁJUS 22-ÉN, VASÁRNAP (HUSVÉT ELSŐ NAPJÁN) DÉLELŐTT PONTBAN 10 ÓRAKOR (VIII. KER., KÖLCSEY-UTCA 2. SZ., I. EM.) ELSŐRANGU MATINÉT RENDEZ, MELYRE A TISZTELT SZAKTÁRSAKAT ÉS SZAKTÁRSNŐKET, CSALÁDJAIT TISZTELETTEL MEGHIVJA A MATINÉ RENDEZŐSÉGE. A MŰSOR ÁRA 20 FILLÉR, MELY MINDENKIRE KÖTELEZŐ. A HÖLGYEK KÉRETNEK KALAP NÉLKÜL MEGJELENNI A NÉZŐTÉREN. A RUHATÁRAK DIJTALANOK

MATINÉ MŰSORA

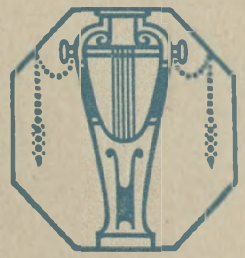

1. BOROS JENŐ, SZAVALÓMŰVÉSZ ELŐADÁSA
2. DUETT. ÉNEKLIK KOCSIS ILONKA ÉS FERENC
3. KUPLÉK. ÉNEKLI KELETI JULISKA, A NAGY ENDRE-KABARÉ TAGJA
4. GYÉMÁNT JENŐ IRÓ FELOLVASÁSA
5. DRÁMAI JELENET. ELŐADJA BOLDIZSÁR ANDOR, A VIGSZINHÁZ TAGJA
6. KUPLÉK. ÉNEKLI NAGY LENKE KISASSZONY
7. APRÓSÁGOK. ELŐADJA KOVÁCS ISTVÁN
8. ÉN, TE, Ő. VIG JELENET. ELŐADJÁK BOZSIK ELZA, BOZSIK ISTVÁNNÉ ÉS TÓTH DEMETER

7. példa

M. Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem * A KÖNYVTÁRA SZEGED

„A modern meghivók szedése“ cimü cikkünk egyik példája. Tervezte Romberger Tivadar.

MEGHIVÓ

A VII. kerületi szociáldemokrata pártszervezet "Ideál" mükedvelő gárdája 1912. évi julius hó 14-én, vasárnap délután pont 4 órakor kezdődő és reggel végződő nagy nyári mulatságot rendez Szentgyörgyi Sándor Sugár-ut 163. sz. alatti vendéglőjének kertjében és összes fedett helyiségeiben. Szini előadás, tánc, szépségverseny és világposta. Mindazokat, akik jól akarnak mulatni, tisztelettel meghivja a rendezőség. Műsor után a tánc reggelig tart. Értékes dijak. Belépődij nincs. Müsor 70 fillér. A közuti villamos a helyszinéig közlekedik. Elegendő fedett hely

MŰSOR

1. Megnyitó. Tartja Varga Pál.
2. Szavalat. Előadja Tóth Elek.
3. Szinpadi tréfa. Előadják Jahn Fülöp és Rosenblüh Hermin.
4. Forradalmi ének Ady Endrétől. Énekli Szilágyi Dezsőné.
5. Halló... Párjelenet. Előadják Hudák Demeter és Jó Eszter.
6. Szavalat. Előadja Sós Gyula.
7. Kuplék. Előadják Hornacsek Vilmácska és Székely János.
8. Valami hibája van. Vigjáték egy felvonásban. Személyek: Jó Demeter, Szász István, Rajmond Margit, Halász Nándor, Széplaki Ilona, Molnár Terus és Jó Ida.
9. Záróbeszéd. Tartja Kis Jenő.

8. példa

Világosság rt. Budapest.

A M. Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem
KÖNYVTÁRA
SZEGED

Budapesti Korrektorok és Revizorok Köre

Klub der Korrektoren u. Revisoren Budapests

Kőrhelyiség: VIII, Bérkocsis-utca 1

Budapest,.....

S. Szántó * Schildermaler

Berlin O-27 Blumenstrasse 19

Transparente aller Arten
Spec. Moderne Glasschilder
Glas-, Holz-, Metall-Buchstaben

M. Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem
KÖNYVTÁR
SZEGED

WOTTITZ MANFRÉD

Budapest, V, Bálvány-utca 12. Telefon 18-99.
Dombornyomásokhoz való stanznik, fototipiák, kemigrafiák, autotipiák, klisék három- és négyszinü nyomáshoz. Fényképfelvétel házon kivül

FŐKÉPVISELET ÉS ÁLLANDÓ RAKTÁR
MÜLLER TESTVÉREK
BUDAPEST, VI, DÉVAI-UTCA 21. SZÁM

SÁR, ZELINKA ÉS TÁRSA

Budapest, X. kerület,
Halom-utca 12. szám
Telefon József 1900

Vesz mindennemü papirhulladékot papirgyártási célra. Szállit mosott és fertőtlenitett géptisztitó rongyot előnyös árban!

HORVÁT LAJOS
GRAFIKAI SZAKÜZLETE · BUDAPEST
VI. DÁVID UTCA 8 · TELEFON 123-09
VEZÉRKÉPVISELETEK: BETÜK: BAUERSCHE GIESSEREI · RÉZLÉNIAK: ZIEROW & MEUSCH · NYOMDAGÉPEK: A. HOGENFORST
GYORSSAJTÓK: MASCHINENFABRIK JOHANNISBERG · ELVÁLLAL
TELJES NYOMDA BERENDEZÉSEKET · ÁLLANDÓ NAGY RAKTÁR
UJ ÉS HASZNÁLT GÉPEKBEN, SZERELVÉNYEKBEN, ANYAGBAN

A legmodernebb kursiv irás

Szépség és minőség tekintetében a régi klassikus kézirás feleleventése a

Wieynk-Kursiv

Bauer féle betűöntőde, Frankfurt a. Main

Fiókbetüöntödék: Lipcse, Barcelona, Madrid

Vezérképviselő Magyarország részére:

Horvát Lajos, grafikai szaküzlete, Budapest VI. Váci-körut 45

Telefon: 123-09

A világ legrégibb, leghiresebb és legnagyobb nyomdai festékgyára

Lorilleux Ch. és Társa

Iroda és raktár: Budapest IV, Ferenc József-rakpart 27. szám. Telefon 37–58 és 93–29.

Alapitva 1818. évben. 13 gyár és 60 lerakat az egész világon. Az 1899. és 1900. évi párisi világkiállitáson versenyen kivüli jurytag. Grand Prix: St. Louis 1904, Lüttich 1905, Milano 1906 és Brüsszel 1910. évben

Magyarországi gyár: BUDAFOKON, Budapest mellett.

Fekete és szines festékek a kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti és valamennyi grafikai szakma részére. Arany- és ezüstfestékek. Másolófestékek. Hengeranyagok és azok öntése. Kencék. Preparált papirok könyomdák részére.